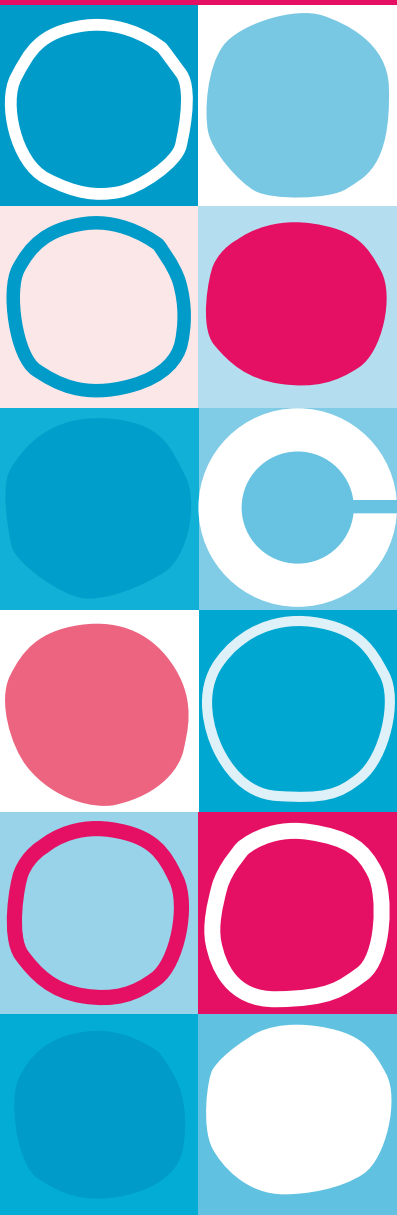

Učni načrt

GIMNAZIJA

ZGODOVINA

Učni načrt

GIMNAZIJA

ZGODOVINA

Dvojezična
slovensko-madžarska gimnazija

OBVEZNI PREDMET (280 UR)

Učni načrt

ZGODOVINA

Gimnazija; Dvojezična slovensko-madžarska gimnazija
Obvezni predmet (280 ur)

Pri posodabljanju učnega načrta je Predmetna komisija za posodabljanje učnega načrta za zgodovino izhajala iz učnega načrta za zgodovino iz leta 1998.

Predmetna komisija:

Vojko Kunaver, Zavod RS za šolstvo, predsednik
dr. **Aleš Gabrič**, Inštitut za novejšo zgodovino, član
mag. **Vilma Brodnik**, Zavod RS za šolstvo, članica
mag. **Jelka Razpotnik**, Gimnazija Šentvid, članica
mag. **Andreja Valič**, Gimnazija Kranj, članica
mag. **Boris Radosavljevič**, III. Gimnazija Maribor, član
Mojca Glaser Tehovnik, Gimnazija Vič, članica
Sonja Bizjak, Gimnazija Piran, članica
Srečko Zgaga, Gimnazija Poljane, član
Milena Globočnik, Gimnazija Kranj, članica
Janez Globočnik, Zavod RS za šolstvo, član

Pri pripravi prilagoditve je sodelovala: **Bernadetta Horváth**, Dvojezična srednja šola Lendava.

Recenzenti:

dr. **Peter Štih**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
dr. **Danijela Trškan**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
Špela Frantar, Gimnazija Bežigrad

Izdala: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo

Za ministrstvo: dr. **Milan Zver**

Za zavod: mag. **Gregor Mohorčič**

Uredili: **Katja Križnik** in **Nataša Purkat**

Jezikovni pregled: **Katja Križnik**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1:93/94

UČNI načrt. Zgodovina [Elektronski vir] : gimnazija : dvojezična slovensko-madžarska gimnazija : obvezni predmet (280 ur) / predmetna komisija Vojko Kunaver ... [et al.]. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2008

Način dostopa (URL): http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_ZGO_MADZARSKA_MANJSINA_gimn.pdf

ISBN 978-961-234-723-9 (Zavod RS za šolstvo)

1. Kunaver, Vojko

239435264

Sprejeto na 114. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 12. 6. 2008.

Kazalo

1 OPREDELITEV PREDMETA	7
2 SPLOŠNI CILJI/KOMPETENCE PREDMETA	8
2.1 Cilji, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov	8
2.2 Cilji, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin	8
2.3 Cilji, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč	9
2.4 Ključne kompetence	9
2.4.1 Sporazumevanje v maternem jeziku	9
2.4.2 Sporazumevanje v tujih jezikih	10
2.4.3 Matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji	10
2.4.4 Digitalna pismenost	11
2.4.5 Učenje učenja	11
2.4.6 Socialne in državljanske kompetence	11
2.4.7 Samoiniciativnost in podjetnost	12
2.4.8 Kulturna zavest in izražanje	12
3 CILJI IN VSEBINE	13
3.1 Prazgodovina, stari vek	13
3.1.1 Obvezne širše teme	13
3.1.1.1 Zakaj je pomembna zgodovina?	13
3.1.1.2 Od mestnih držav do prvih imperijev	14
3.1.1.3 Prazgodovinska in antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije. Panonska nižina pred prihodom Madžarov	15
3.1.2 Izbirne širše teme	17
3.1.2.1 <i>Stičišča kultur</i>	17
3.1.2.2 <i>Zgodovina vsakdanjega življenja</i>	18
3.1.2.3 <i>Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov</i>	19
3.1.2.4 <i>Od magije do religije</i>	20
3.2 Srednji vek, doba humanizma in renesanse, doba absolutizma, začetki industrializacije	21
3.2.1 Obvezne širše teme	21
3.2.1.1 Različni modeli vladanja	21
3.2.1.2 Etnične, družbene in gospodarske spremembe	22
3.2.1.3 Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci. Madžari v srednjem veku	24
3.2.2 Izbirne širše teme	26
3.2.2.1 <i>Stičišča kultur</i>	26
3.2.2.2 <i>Kako temačen je bil v resnici srednji vek?</i>	27
3.2.2.3 <i>Srednjeveške verske vojne</i>	28
3.2.2.4 <i>Načini življenja na podeželju in v mestih na tleh današnje Slovenije in Madžarske od 11. do 18. stoletja</i>	29

3.3 19. stoletje	30
3.3.1 Obvezne širše teme	30
3.3.1.1 Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma	30
3.3.1.2 Nemirne vode: od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne	31
3.3.1.3 Slovensko in madžarsko nacionalno oblikovanje	32
3.3.2 Izbirne širše teme	34
3.3.2.1 <i>Blišč in beda industrijskega razvoja</i>	34
3.3.2.2 <i>Vsakdanje življenje v 19. stoletju</i>	35
3.3.2.3 <i>Razvoj družbe na Slovenskem in Madžarskem v 19. stoletju</i>	36
3.3.2.4 <i>Stičišča kultur: Daljni vzhod, Severna in Latinska Amerika v 19. stoletju</i>	37
3.4 20. stoletje in začetek 21. stoletja	38
3.4.1. Obvezne širše teme	38
3.4.1.1 Razvoj demokracije	38
3.4.1.2 Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju	39
3.4.1.3 Razvoj slovenskega in madžarskega naroda v 20. stoletju	41
3.4.2 Izbirne širše teme	42
3.4.2.1 <i>Civilnodružbena gibanja in človekove pravice</i>	42
3.4.2.2 <i>Migracije prebivalstva</i>	44
3.4.2.3 <i>Znanost in tehnologija v 20. stoletju</i>	45
3.4.2.4 <i>Spreminjajoči se načini življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni</i>	46
4 PRIČAKOVANI DOSEŽKI/REZULTATI	48
4.1 Prazgodovina, stari vek	48
4.1.1 Obvezne teme	48
4.1.1.1 Zakaj je pomembna zgodovina?	48
4.1.1.2 Od mestnih držav do prvih imperijev	48
4.1.1.3 Prazgodovinska in antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije. Panonska nižina pred prihodom Madžarov	49
4.1.2 Izbirne teme	49
4.1.2.1 <i>Stičišča kultur</i>	49
4.1.2.2 <i>Zgodovina vsakdanjega življenja</i>	49
4.1.2.3 <i>Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov</i>	50
4.1.2.4 <i>Od magije do religije</i>	50
4.2 Srednji vek, doba humanizma in renesanse, doba absolutizma, začetki industrializacije	50
4.2.1 Obvezne teme	50
4.2.1.1 Različni modeli vladanja	50
4.2.1.2 Etnične, družbene in gospodarske spremembe	51
4.2.1.3 Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci. Madžari v srednjem veku	51
4.2.2 Izbirne teme	52
4.2.2.1 <i>Stičišča kultur</i>	52
4.2.2.2 <i>Kako temačen je bil v resnici srednji vek?</i>	52

4.2.2.3	<i>Srednjeveške verske vojne</i>	52
4.2.2.4	<i>Načini življenja na podeželju in v mestih na tleh današnje Slovenije in Madžarske od 11. do 18. stoletja</i>	52
4.3	19. stoletje	53
4.3.1	Obvezne teme	53
4.3.1.1	Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma	53
4.3.1.2	Nemirne vode: od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne	53
4.3.1.3	Slovensko in madžarsko nacionalno oblikovanje	53
4.3.2	Izbirne teme	54
4.3.2.1	<i>Blišč in beda industrijskega razvoja</i>	54
4.3.2.2	<i>Vsakdanje življenje v 19. stoletju</i>	54
4.3.2.3	<i>Razvoj družbe na Slovenskem in Madžarskem v 19. stoletju</i>	54
4.3.2.4	<i>Stičišča kultur: Daljni vzhod, Severna in Latinska Amerika v 19. stoletju</i>	54
4.4	20. stoletje in začetek 21. stoletja	55
4.4.1	Obvezne teme	55
4.4.1.1	Razvoj demokracije	55
4.4.1.2	Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju	55
4.4.1.3	Razvoj slovenskega in madžarskega naroda v 20. stoletju	55
4.4.2	Izbirne teme	56
4.4.2.1	<i>Civilnodružbena gibanja in človekove pravice</i>	56
4.4.2.2	<i>Migracije prebivalstva</i>	56
4.4.2.3	<i>Znanost in tehnologija v 20. stoletju</i>	56
4.4.2.4	<i>Spreminjajoči način življenja na Slovenskem in Madžarskem po drugi svetovni vojni</i>	56
4.5	Pričakovani dosežki, ki se nanašajo na spretnosti in veščine	57
4.6	Pričakovani dosežki na področju razvijanja odnosov, ravnanja, naravnosti in stališč	57
5	MEDPREDMETNE POVEZAVE	58
6	DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	59
6.1	Tematska zasnova in izbirnost	59
6.2	Procesnocijna zasnova	59
6.3	Oblike in metode pouka	60
6.4	Dvojezična srednja šola	61
6.5	Dijaki s posebnimi potrebami	61
7	VREDNOTENJE DOSEŽKOV	62
7.1	Področja preverjanja in ocenjevanja znanja z opisom pričakovanih rezultatov znanja	62
7.1.1	Znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, idej, problemov, odnosov, konceptov	62
7.1.2	Analiza, sinteza, interpretacija, argumentacija in vrednotenje zgodovinskih virov	62
7.1.3	Projekti	63

1 OPREDELITEV PREDMETA

Zgodovina je v programu gimnazije (modul 280 ur) obvezni učni predmet v obsegu 280 ur. Namen pouka zgodovine je spodbujanje radovednosti o življenju ljudi, razvijanje sposobnosti boljšega razumevanja značilnosti različnih zgodovinskih obdobij, pojavov, procesov, sprememb in problemov v preteklosti in sedanjosti doma in v svetu.

Pouk zgodovine v šoli izhaja iz zgodovine kot znanstvene discipline. Glavni koncepti zgodovine so: koncept časa in prostora, koncept sprememb, koncept kontinuitete, koncept vzročnosti in posledičnosti.

Poudarek pri pouku je na kritični analizi in interpretaciji podatkov, didaktično prilagojeni dijakom, in na oblikovanju samostojnih zaključkov, mnenj in stališč o pojavih in procesih ter na raziskovanju različnih perspektiv in interpretacij o posameznih pojavih in procesih. Poudarjeno je tudi medsebojno delovanje med ljudmi in okoljem ter zgodovinskimi pojavi in procesi. Z izbranimi zgodovinskimi primeri ter učnim gradivom se prispeva tudi k razumevanju in spoštovanju strpnosti, človekovih pravic, demokratičnih vrednot in kulturne raznolikosti.

Učni načrt je zasnovan tematsko, tako da zajema izbrane ključne zgodovinske pojave in procese, ki pomenijo pogoj za razumevanje kulturnega in civilizacijskega razvoja človeštva. Poudarek je na socialno-kulturnih temah in vsebinah z zgodovino vsakdanjega življenja, s prikazom materialnih in duhovnih dosežkov človeštva v izbranih zgodovinskih obdobjih. Učni načrt prinaša več širših tem in sicer tri obvezne in štiri izbirne, izmed katerih profesorji glede na zanimanje dijakov, svojo strokovno presojo in pogoje pouka izberejo eno do dve. V vsakem letniku se torej obravnavajo štiri širše teme oz. v celotnem gimnazijskem programu dvanajst obveznih in štiri do osem izbirnih širših tem. Vsaka širša tema je opredeljena s tematskimi cilji, z jedrnimi vsebinami in ključnimi koncepti. Z izbirnimi širšimi temami se znanje pogloblja in nadgrajuje.

Poudarjena je tudi lokalna, nacionalna, regionalna in evropska zgodovina, pri posameznih širših temah pa vključuje tudi zunajevropski svet.

Slovenska in **madžarska** zgodovina, zgodovinske izkušnje in kulturna dediščina so umeščene v širši srednjeevropski in evropski prostor, kar omogoča boljše razumevanje vplivov na dogajanje in procese in njihovo medsebojno povezanost. Zgodovina ima tudi pomembno vlogo pri oblikovanju slovenske in **madžarske** narodne zavesti in narodne identitete, poudarja pa se tudi evropska in individualna identiteta. Učni načrt se navezuje na znanja in spretnosti, ki so jih dijaki usvojili v devetletni osnovni šoli, ta znanja in spretnosti nadgrajuje in pogloblja. **Prilagoditve so označene z odebeljenim tiskom.**

2 SPLOŠNI CILJI/ KOMPETENCE PREDMETA

2.1 Cilji, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov

Dijaki/dijakinje:

- pojasnijo ključne pojave in procese iz svetovne, evropske, regionalne, slovenske, **madžarske** in krajevne zgodovine,
- razložijo in ocenijo vplive evropskih in svetovnih dogajanj na slovensko in **madžarsko** zgodovino,
- pojasnijo in primerjajo načine življenja in miselnosti ter znanstvene dosežke ter njihov vpliv na gospodarske procese, socialne odnose in okolje v različnih zgodovinskih obdobjih,
- razložijo in ocenijo človekovo delovanje v preteklosti in sedanjosti,
- raziščejo zgodovinske pojave in procese s perspektive dobe, v kateri so se pojavili oz. odvijali ter z današnje perspektive,
- razlikujejo vzroke, povode in posledice, ter ugotavljajo soodvisnost različnih pojavov in procesov, kontinuitete in sprememb v razvoju,
- pravilno uporabljajo temeljno zgodovinsko terminologijo.

2.2 Cilji, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin

Dijaki/dijakinje:

- razvijajo sposobnosti časovnih in prostorskih predstav,
- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij in zgodovinskih virov,
- se zavedajo relativnosti informacij,
- oblikujejo samostojne zaključke, mnenja, stališča in interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov,
- se učijo iz multiperspektivnih zgodovinskih virov, ki so dostopni prek vključevanja IKT v pouk zgodovine,
- razvijajo sposobnosti različnih oblik komunikacije (pisno, ustno, debatne tehnike, z uporabo IKT ...)

2.3 Cilji, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč

Dijaki/dijakinje:

- razvijajo zanimanje za zgodovinsko preteklost in sedanost **slovenskega in madžarskega naroda** in njegovih dosežkov ter utrjujejo narodno zavest in zavest o državni pripadnosti,
- poudarjajo pozitivne kulturne vplive znotraj **slovenskega in madžarskega** naroda in s sosednjimi narodi,
- razvijajo individualno, narodno in evropsko identiteto,
- ocenijo pomen ohranjanja slovenske, **madžarske**, evropske in svetovne kulturne dediščine,
- razvijajo odgovoren odnos do varovanja okolja in do ohranjanja kulturne dediščine,
- prek izbranih primerov iz zgodovine razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter demokratično in odgovorno državljanstvo,
- obsodijo zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic,
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje enakopravnosti med spoloma,
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti ver, kultur in skupnosti,
- razvijajo pripravljenost premagovati stereotipe in predsodke,
- razvijajo odprtost do novih idej in previdnost pri izrekanju sodb,
- razvijajo pozitiven odnos do raznolikosti, multikulturalnosti in drugačnih družbenih modelov,
- razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino,
- razvijajo dovezetnost za različne poglede oz. interpretacije ter razumejo zakaj se pojavijo.

2.4 Ključne kompetence

Pri pouku zgodovine je možno razvijati vseh osem ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje, ki so zapisane v Priporočilu Evropskega parlamenta in sveta z dne 18. decembra 2006. V nadaljevanju navajamo, kako se lahko posamezne ključne kompetence za vseživljenjsko učenje uresničujejo pri pouku zgodovine.

2.4.1 Sporazumevanje v maternem jeziku

Sporazumevalno kompetenco v maternem jeziku lahko pri pouku zgodovine spodbujamo in razvijamo na več načinov, in sicer:

- s spodbujanjem pravilne uporabe zgodovinske terminologije v **slovenskem in madžarskem jeziku**,
- s spodbujanjem različnih oblik komunikacije, kot so npr. različne oblike ustne in pisne komunikacije;
- z oblikovanjem, izražanjem in zagovarjanjem argumentov v esejih ali pri različnih debatnih tehnikah ipd.,

- z vključevanjem najrazličnejših pisnih in ustnih zgodovinskih virov, kot so npr.:
 - ustno izročilo, kot so miti, pripovedke, zgodovinske pesmi, genealoške ali zgodovinske pripovedi,
 - pisani literarni viri, kot so letopisi in kronike, biografije, spomini, avtobiografije, dnevniki, literarna dela z zgodovinskim ozadjem,
 - publicistični viri, kot so letaki, javna pisma, časopisi, politične publikacije, razne bele, modre oz. »barvne« državnne knjige z razlago politike,
 - deli aktov ali vrste aktov, kot so razne listine, urbarji, diplomatska poročila, sodniške utemeljitve sodb, poslovne knjige ipd.,
- s spodbujanjem in vključevanjem zgodovinske strokovne literature v pouk, ki je že pisana na temelju zgodovinskih virov, z uporabo različnih leksikonov in enciklopedij,
- z vključevanjem različnih debatnih tehnik in z različnimi oblikami sodelovalnega učenja se lahko spodbuja kulturo kritičnega in konstruktivnega dialoga oz. soočenja različnih mnenj in stališč.

2.4.2 Sporazumevanje v tujih jezikih

Zmožnost sporazumevanja v tujih jezikih se lahko spodbuja in razvija tudi pri pouku zgodovine:

- z mednarodno izmenjavo dijakov,
- s strokovnimi ekskurzijami in terenskim delom v tujini,
- z vključevanjem v različne mednarodne projekte ipd.

2.4.3 Matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji

Matematična kompetenca se lahko razvija tudi pri pouku zgodovine, in sicer:

- matematično logično in prostorsko razmišljanje z umeščanjem zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov v ustrezen zgodovinski prostor ter z vzročno-posledičnim mišljenjem,
- z uporabo različnih časovnih merskih enot in orientacijo v zgodovinskem času,
- s preračunavanjem časa iz starih načinov štetja let in koledarjev v sedanjega,
- s preračunavanjem starih mer in uteži v moderne,
- z uporabo zgodovinskih virov, ki vključujejo statistične podatke v obliki grafov, tabel ipd.

Osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji se razvija in spodbuja:

- s sklepanjem s pomočjo dokazov iz različnih zgodovinskih virov,
- s spodbujanjem enostavnih metod zgodovinskega raziskovalnega dela v okviru pouka in v okviru zgodovinskih raziskovalnih nalog.

2.4.4 Digitalna pismenost

Digitalno pismenost se lahko spodbuja:

- z vključevanjem IKT tehnologije za iskanje uporabnih in verodostojnih zgodovinskih informacij, podatkov in dokazov ter za njihovo shranjevanje,
- za iskanje multiperspektivnih zgodovinskih virov na svetovnem spletu,
- za obdelavo, posredovanje oz. predstavitev različnih ugotovitev in spoznanj,
- za komunikacijo s pomočjo e-medijev, kot je e-pošta, spletni forumi, spletne konference, spletne učilnice, spletni portfolio.

2.4.5 Učenje učenja

Pri pouku zgodovine se spodbuja in razvija učinkovite učne strategije tudi z vpeljevanjem elementov reflektivnega izobraževanja npr. z uporabo portfolija in s spodbujanjem vseživljenjskega učenja z razvijanjem različnih spretnosti in veščin pri učenju z različnimi zgodovinskimi viri.

2.4.6 Socialne in državljanske kompetence

Socialno in državljansko kompetenco lahko pri pouku zgodovine spodbujamo in razvijamo:

- z usvajanjem znanja o multikulturni evropski družbi ter o njenih glavnih socialnih, ekonomskih in političnih prelomnicah,
- z umeščanjem nacionalne v evropsko kulturno identiteto,
- s spodbujanjem medkulturnega dialoga in strpnosti,
- z razvijanjem kulture dialoga z upoštevanjem in spoštovanjem drugačnih pogledov in stališč in z zagovarjanjem svojih pogledov in stališč in argumentov zanje,
- z razvijanjem pripravljenosti za premagovanje predsodkov in stereotipov,
- z razvijanjem in spodbujanjem pozitivnega odnosa do demokracije, spoštovanja človekovih pravic, enakosti in do odgovornega in kritičnega državljanstva,
- s poznavanjem temeljnih mednarodnih dokumentov, v katerih so zapisane in opredeljene pravice človeka in državljana,
- s poznavanjem preteklih in sodobnih dogodkov in trendov v slovenski, **madžarski**, evropski in svetovni zgodovini,
- s poznavanjem ciljev različnih socialnih in političnih gibanj,
- s poznavanjem evropske integracije in struktur Evropske unije,
- z razumevanjem in spoštovanjem različnih ver in etničnih skupin,
- s spoštovanjem demokratičnih načel in s pripravljenostjo sodelovanja v demokratičnem parlamentarnem sistemu.

2.4.7 Samoiniciativnost in podjetnost

Samoiniciativnost in podjetnost se spodbuja pri pouku zgodovine s spodbujanjem inovativnosti, ustvarjalnosti, v aktivnem sodelovanju v raznih projektih in s prizadevanjem za doseganje skupnih ciljev ter s prepoznavanjem in uresničevanjem različnih priložnosti v zasebne, poklicne oz. poslovne namene, z razvijanjem sposobnosti načrtovanja, organizacije in vodenja projektov npr. pri sodelovalnem učenju, s spodbujanjem motivacije in odločenosti za doseganje ciljev.

2.4.8 Kulturna zavest in izražanje

Kulturno zavest lahko pri pouku zgodovine spodbujamo:

- z oblikovanjem zavesti o lokalni, nacionalni in evropski kulturni dediščini,
- s spodbujanjem pozitivnega odnosa do lokalne, nacionalne in evropske kulturne dediščine,
- s spodbujanjem pozitivnega odnosa o pomenu ohranjanja in varovanja kulturne dediščine,
- s spodbujanjem spoštovanja do kulturne različnosti in medkulturnega dialoga.

3 CILJI IN VSEBINE

Učni načrt vpeljuje delitev znanj, ki izhajajo iz splošnih in tematskih ciljev ter jedrnih vsebin, na **splošna in posebna znanja**. Splošna znanja so znanja, ki so potrebna za splošno izobrazbo in so namenjena vsem dijakom in dijakinjam, zato jih mora učitelj/učiteljica obvezno obravnavati. Posebna znanja pa so opredeljena kot dodatna ali poglobljena znanja, zato jih učitelj/učiteljica obravnava glede na zanimanje in zmožnosti dijakov in dijakinj. V učnem načrtu so splošna znanja, izražena v tematskih ciljnih in jedrnih vsebinah, zapisana v okviru obveznih širših tem s pokončnim tiskom, posebna znanja, izražena v tematskih ciljnih in jedrnih vsebinah v okviru izbirnih širših tem, pa so zapisana s poševnim tiskom.

3.1 Prazgodovina, stari vek

3.1.1 Obvezne širše teme

(60–70 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.1.1.1 Zakaj je pomembna zgodovina?

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- pojasnijo, kaj proučuje zgodovina,
- ponazorijo in ocenijo pomen različnih vrst zgodovinskih virov za zgodovino,
- sklepajo in utemeljijo, kako sta se skozi zgodovino spreminjala zgodovinski čas in prostor,
- sklepajo in utemeljijo pomen znanja zgodovine za današnji čas,
- razložijo multiperspektivni pogled na zgodovinsko dogajanje,
- ugotavljajo vzroke za nastanek različnih zgodovinskih interpretacij posameznih zgodovinskih dogodkov, pojavov ali procesov,
- seznanijo se z učbenikom in s temeljno zgodovinsko terminologijo in ju znajo uporabljati,
- seznanijo se z dostopnostjo zgodovinskih virov in znajo razlikovati med zgodovinsko literaturo in zgodovinskimi viri,
- seznanijo se z vlogo knjižnic, arhivov, muzejev in IKT glede uporabe zgodovinske literature in virov,
- v povezavi s šolsko knjižnico spoznajo pomen različnih leksikonov, enciklopedij, zgodovinskih atlasov, spletnih programov za iskanje literature, kot je npr. COBISS/OPAC, uporabnih spletnih iskalnikov (npr. Google) in spletnih strani z zgodovinsko vsebino in se jih naučijo uporabljati,
- razlikujejo med objektivnim dejstvom oz. dokazom ter subjektivnim mnenjem oz. interpretacijo ter se glede na to učijo kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij iz različnih zgodovinskih virov in literature.

Vsebine:

1. Kaj proučuje zgodovina?
2. Pomen zgodovinskih virov
3. Zgodovinski čas in prostor
4. Razvoj zgodovinske misli
5. Pomen zgodovine za današnji čas

Ključni koncepti oz. ideje:

zgodovina, zgodovinski viri in literatura, citiranje, pomožne zgodovinske vede, koledar, periodizacija, multiperspektivizem, interpretacija zgodovine.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:¹

- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij.

3.1.1.2 Od mestnih držav do prvih imperijev

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- pojasnijo, po katerih lastnostih se človek razlikuje od živali,
- razložijo pojem neolitske revolucije,
- sklepajo o naravnih in gospodarskih temeljih življenja,
- analizirajo okoliščine in vzroke družbenega in političnega organiziranja prvih človeških družb,
- primerjajo oblike državnih organizacij in oblik vladanja v starem veku,
- primerjajo načine urejanja odnosov med državami, med vladarji in vladajočimi na eni strani in med ljudstvom na drugi strani,
- umestijo ključne dogodke, pojave in procese iz obdobja prazgodovine in starega veka v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- učijo se brati zgodovinske zemljevide, analizirajo simbole v legendah zemljevidov in na zemljevidih,
- umestijo zgodovinske dogodke, pojave in procese v ustrezen zgodovinski čas s pomočjo obstoječih zgodovinskih trakov ali pa jih izdelajo sami,
- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja ter kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij iz izbranih zgodovinskih virov in literature,

¹ Pri vsaki širši temi so označene tudi možne medpredmetne povezave z oznako tem oz. sklopov iz učnih načrtov drugih predmetov, in sicer s pokončnim tiskom. Posebej pa so označene tudi kroskurikularne teme zlasti pri knjižno informacijskih znanjih in informatiki, in sicer s poševnim podčrtanim tiskom. Označene medpredmetne povezave ali kroskurikularne teme nakazujejo le možnosti, ki niso obvezujoče, seveda pa so možne tudi različne druge medpredmetne povezave ali povezave prek kroskurikularnih tem po strokovni presoji profesorjev.

- oblikujejo samostojne zaključke, mnenja in stališča,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih vrstah sodelovalnega učenja,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjene kulturne dediščine iz obdobja prazgodovine in starega veka v različnih arheoloških parkih, muzejskih zbirkah ipd.

Vsebine:

a) Človekovi začetki

1. Pojav človeka
2. Neolitska revolucija

b) Prve visoke kulture

1. »Rodovitni polmesec«: nove ideje, nova odkritja (začetki obdelave kovin, prva mesta)
2. Prve civilizacije ob velikih rekah (študijski primer)
3. Prve civilizacije na tleh današnje Evrope (študijski primer)

c) Grki in Rimljani

1. Grški polis: Atene, Šparta
2. Imperij Aleksandra Makedonskega
3. Rim: od mestne države do prestolnice imperija
4. Značilnosti, razvoj in spremembe v organizaciji rimske družbe
5. Vzpon in propad rimskega imperija

Ključni koncepti, ideje:

različne oblike gospodarstva: lov, nabiralništvo, poljedelstvo, živinoreja, obrt, trgovina; različne oblike državne organizacije: monarhija, republika, mestna država; ideja imperija; različne oblike vladavin: teokracija, aristokracija, demokracija; družbena hierarhija; sužnjelastniška družba.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- biologija: Evolucija,
- geografija: Nastanek in zgradba Zemlje.

3.1.1.3 Prazgodovinska in antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije. Panonska nižina pred prihodom Madžarov

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo značilnosti načinov življenja v posameznih obdobjih kamene dobe,
- primerjajo značilnosti gospodarskih, družbenih in kulturnih dosežkov ljudstev iz posameznih obdobj kovinskih dob na Slovenskem,
- analizirajo značilnosti ohranjenih mitov in arheoloških najdb, ki povezujejo grško civilizacijo z današnjim slovenskim ozemljem,

- primerjajo značilnosti življenja v rimskih mestih in na podeželju ter med provincami na tleh današnje Slovenije, **Madžarske** in Rimom,
- **primerjajo gospodarske, družbene in kulturne značilnosti ljudstev v Panonski nižini pred naselitvijo Madžarov,**
- analizirajo značilnosti rimskega kulturnega izročila od umetnosti do odlomkov del piscev, ki jih povezujejo z današnjim slovenskim ozemljem,
- umestijo ključne dogodke, pojave in procese iz obdobja prazgodovine in rimskega obdobja v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- učijo se brati zgodovinske zemljevide, analizirajo simbole v legendah zemljevidov in na zemljevidih,
- umestijo zgodovinske dogodke, pojave in procese v ustrezen zgodovinski čas s pomočjo obstoječih zgodovinskih trakov ali pa jih izdelajo sami,
- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja ter kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij iz izbranih zgodovinskih virov in literature,
- oblikujejo samostojne zaključke, mnenja in stališča,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih vrstah sodelovalnega učenja,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjene kulturne dediščine iz obdobja prazgodovine in rimskega obdobja na tleh današnje Slovenije v različnih arheoloških parkih, muzejskih zbirkah ipd.

Vsebine:

a) Prazgodovina

1. Sledi paleolitskih in mezolitskih kultur
2. Prvi poljedelci
3. Sijaj bronaste dobe
4. Halštatska kultura
5. Kelti in latensko obdobje

b) Grki in Rimljani

1. Sledi grške civilizacije med mitom in resnico
2. Rimljani zasedejo današnje slovensko ozemlje
3. Rimska mesta
4. Rimsko podeželje
5. Rimsko kulturno izročilo

6. Rimljani v Panonski nižini

Ključni koncepti, ideje:

periodizacija prazgodovine, antično grško kulturno izročilo, antično rimsko kulturno izročilo.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- biologija: Evolucija,
- geografija: Nastanek in zgradba Zemlje.

3.1.2 Izbirne širše teme

(30–40 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.1.2.1 Stičišča kultur

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo možnosti in značilnosti gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega razvoja izbranega kulturnega območja oz. ljudstva,
- raziščejo možnosti vzpostavljanja kulturnih stikov med posameznimi ljudstvi in območji ter predstavijo dokaze, da so takšni stiki obstajali,
- izbrano civilizacijo umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja svetovne kulturne dediščine.

Vsebine:

a) Gospodarski, družbeni, politični in kulturni razvoj

1. Indija (dravidska, vedska civilizacija)
2. Kitajska od dinastije Šang do dinastije Čin.
3. Amerika (graditelji gomil, Nazca, Olmeki, Maji)

b) Stiki med civilizacijami (Življenje v miru, življenje v vojni)

1. Trgovski stiki
2. Izmenjava idej
3. Vojne

Ključni koncepti, ideje:

kultura, civilizacija, kulturni stiki.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij,
- sociologija: Identiteta in kultura.

3.1.2.2 Zgodovina vsakdanjega življenja

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- opišejo položaj in vlogo žensk in moških v različnih obdobjih pri izbranih civilizacijah starega sveta,
- primerjajo podobnosti in razlike v življenju grške in rimske družine, upoštevajoč različne poklice in družbene sloje ter razrede,
- primerjajo podobnosti in razlike v vzgoji in izobraževanju deklic in dečkov pri izbranih civilizacijah starega veka,
- sklepajo o pojmovanju izraza človekove pravice v starem veku ter raziščejo, v kolikšni meri so bile v tem času spoštovane človekove pravice,
- z različnih perspektiv preiščejo značilnosti iz zgodovine vsakdanjega življenja,
- primere iz vsakdanjega življenja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja kulturne dediščine kultur starega veka,
- spoznajo odnos do spoštovanja človekovih pravic v starem veku.

Vsebine:

a) Ženske, moški, otroštvo

1. Ženske in moški pri prvih visokih kulturah
2. Ženske in moški v stari Grčiji in Rimu
3. Koncepti ženske podrejenosti
4. Družina: grška oikos, rimska familija
5. Ženske na prestolu
6. Otroštvo: vzgoja in izobraževanje deklic in dečkov
7. Koliko so bile spoštovane pravice posameznika (moški, ženske, otroci)?

b) Vsakdanje življenje

1. Vsakdanjik kmetov, obrtnikov, trgovcev, plemičev, vladarjev
2. Naselbine: vasi, mesta. Bivališča
3. Preskrba z vodo in hrano
4. Osebna higiena. Oblačila
5. Promet in ceste. Popotniki
6. Skrb za javni red, mir in varnost
7. Zdravstvo in, porodničarstvo

Ključni koncepti, ideje:

matriarhat, patriarhat, matrilinearno in patrilinearno pravo, ženska enakopravnost, dedno pravo, suženjstvo.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- sociologija: Družbene različnosti in neenakosti, Družina, Šolanje.

3.1.2.3 Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo umetnostne in znanstvene dosežke v posameznih obdobjih prazgodovine in starega veka,
- sklepajo o vzrokih za pojav umetnosti in znanosti,
- primerjajo vzroke za pojav prava ter značilnosti med običajnim in zapisanim pravom,
- primerjajo značilnosti pravnih določil izbranih zakonikov,
- razložijo pojmovanje človekovih pravic v starem veku in danes,
- umetniške stvaritve in znanstvene dosežke umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja kulturne dediščine kultur starega veka.

Vsebine:

a) Začetki umetnosti in znanosti v prazgodovini

1. Rojstvo umetnosti v mlajšem paleolitiku
2. Megalitski kulturni spomeniki
3. Začetki znanosti: koledar, obdelava kamna in kovin

b) Egipčansko, grško, helenistično in rimsko kulturno izročilo

1. Pisava
2. Značilnosti znanosti, vrste znanstvenih panog (matematika, astronomija, medicina)
3. Znanosti izstopijo iz službe religiji
4. Odsev zgodovinskega dogajanja v umetnosti in književnosti
5. Začetki gledališča
6. Šolstvo, prve akademije

c) Razvoj prava

1. Prvi zakoni in zakoniki pri visokih kulturah starega Vzhoda
2. Pravo pri Grkih in Rimljanih

Ključni koncepti, ideje:

umetnost, znanost, mecenstvo, mentorstvo, običajno zapisano pravo, človekove pravice, mirovna pogodba.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- *umetnostna zgodovina: Prazgodovinska umetnost, Umetnost starega veka – umetnost starih civilizacij, Umetnost starega veka – antična umetnost,*
- *sociologija: Identiteta in kultura,*
- *slovenščina: Antična književnost, Biblija in književnost Starega Orienta,*
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.1.2.4 Od magije do religije

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- *pojasnijo, kaj pomeni biti človek kot duhovno bitje,*
- *razložijo proces razvoja magije in njene pojavne oblike pri posameznih prazgodovinskih kulturah in ljudstvih starega veka,*
- *preiščejo okoliščine nastanka krščanstva, značilnosti krščanstva, vzroke za njegovo širjenje in kaj pomeni sprejem krščanstva za državno religijo,*
- *analizirajo duhovna in socialna sporočila še ene od izbranih svetovnih religij ter sklepajo o posledicah stikov med posameznimi svetovnimi religijami,*
- *različne oblike duhovnega življenja oz. religijo umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,*
- *razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,*
- *oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,*
- *razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,*
- *razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,*
- *razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti ver,*
- *razvijajo pripravljenost premagovati predsodke in stereotipe,*
- *razvijajo pozitiven odnos do raznolikosti in multikulturalnosti,*
- *spoznajo pomen medkulturnega dialoga in tolerance.*

Vsebine:

a) Magične predstave o človeku in svetu

1. *Človek kot duhovno bitje in potreba po ritualih*
2. *Od magije do religije*
3. *Podobne pojavne oblike duhovnega življenja na določeni stopnja razvoja pri različnih kulturah (študijski primeri)*

b) Nastanek svetovnih religij

1. Krščanstvo: nastanek, širjenje, duhovna in socialna sporočila, vpliv na kulturo, stiki z drugimi religijami in kulturami
2. Judovstvo, hinduizem, budizem, konfucionizem, islam (študijski primer): nastanek, širjenje, duhovna in socialna sporočila, vpliv na kulturo, stiki z drugimi religijami in kulturami

Ključni koncepti, ideje:

magija, religija, mitologija, politeizem, monoteizem, kulturno izročilo, »svete knjige« (Talmud, Biblija, Koran ...), medkulturni dialog, toleranca.

Medpredmetno povezovanje, kroskurikularne teme:

- sociologija: Religija in verovanjski sistemi,
- slovenščina v gimnazijah: Biblija in književnost Starega Orienta.

3.2 Srednji vek, doba humanizma in renesanse, doba absolutizma, začetki industrializacije

3.2.1 Obvezne širše teme

(60–70 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.2.1.1 Različni modeli vladanja

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- navedejo vzroke za razpad rimskega imperija in ocenijo posledice za evropski in sredozemski prostor,
- sklepajo o značilnostih posameznih modelov vladanja in jih primerjajo z današnjimi,
- ocenijo obseg udeležbe različnih družbenih slojev in razredov (oz. stanov) pri vladanju oz. odločanju,
- analizirajo značilnosti stanovske družbe in sklepajo o njenih spremembah v posameznih obdobjih,
- z različnih perspektiv analizirajo okoliščine za nastanek različnih modelov vladanja,
- primerjajo reformne poskuse posameznih evropskih vladarjev ter presodijo, v kolikšni meri so bili uspešni,
- različne modele vladanja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja.

Vsebine:

a) Od razpada zahodnega dela rimskega cesarstva do stanovskih monarhij

1. Razpad rimskega imperija
2. Frankovska monarhija in oblikovanje fevdalne družbe

b) Med posvetno in cerkveno oblastjo

1. Oblikovanje stanovskih monarhij in stanovska družbena struktura
2. Italijanske mestne države
3. Papeška država
4. Boj za oblast med papeži in cesarji

c) Med absolutizmom in parlamentarizmom

1. Nizozemska osvobodilna vojna in začetki parlamentarne države
2. Anglija med absolutizmom in parlamentarno državo
3. Uspehi in neuspehi absolutnih monarhij
4. Vpliv razsvetljskih idej na reformne poskuse v posameznih absolutnih monarhijah

Ključni koncepti, ideje:

ideja cesarstva, stanovska monarhija, stanovska družba, mestna država, papeška država, boj za investituro, absolutizem, parlamentarizem, razsvetljeni absolutizem.

Medpredmetne povezave, *kroskurikularne teme*:

- sociologija: Odločanje v skupnosti.
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- informatika: *Predstavitev informacij.*

3.2.1.2 Etnične, družbene in gospodarske spremembe

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- pojasnijo etnične, gospodarske in družbene spremembe, ki jih povzroči srednjeveška kolonizacija,
- sklepajo o vzrokih in pogojih za velika geografska odkritja,
- primerjajo prednosti ter slabosti velikih geografskih odkritij za Evropo in za ostali svet,
- ocenijo pomen humanizma in renesanse za nadaljnji zgodovinski razvoj,
- utemeljijo trditev, da je bilo 18. stoletje tudi stoletje novih idej in izumov,
- ključne etnične, družbene in gospodarske spremembe umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,

- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja evropske in svetovne kulturne dediščine,
- razvijajo pozitiven odnos do spoštovanja različnosti in drugačnosti ver, kultur oz. multikulturalnosti,
- razvijajo odprtost do novih idej in do premagovanja stereotipov in predsodkov.

Vsebine:

a) Srednjeveška kolonizacija, velika geografska odkritja

1. Srednjeveška kolonizacija
2. Ali so Evropejci odkrili preostali svet?
3. Pomembna geografska odkritja in oblikovanje kolonialnih imperijev
4. Menjava dobrin in idej
5. Trgovina s sužnji

b) Doba humanizma, renesanse in reformacije, razsvetljenstvo

1. Kaj je renesansa, kaj pomeni izraz »renesančni človek«?
2. Odsev zgodovinskega dogajanja v renesančni umetnosti
3. Razvoj znanosti v času renesanse
4. Humanizem in humanistični misleci
5. Šolstvo, tisk, širjenje pismenosti
6. Reformacija
7. Katoliška in protestantska Evropa
8. Izvori in značilnosti razsvetljenskih idej in njihovi avtorji

c) Gospodarski razvoj

1. Avtarkično gospodarstvo v okviru zemljiškega gospostva
2. Srednjeveška kolonizacija in vpliv na gospodarstvo
3. Napredek v kmetijstvu
4. Srednjeveška mesta
5. Gospodarski razvoj na podeželju
6. Zgodnji kapitalizem
7. Merkantilizem in fiziokratizem
8. Začetki industrializacije v Angliji

Ključni koncepti, ideje:

kolonizacija, avtarkično gospodarstvo, stanovska družba, geografska odkritja, kolonialni imperiji, humanizem in renesansa, kapitalizem, reformacija, razsvetljenstvo, industrijska revolucija.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- sociologija: Religija in verovanjski sistemi,
- slovenščina: Književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem, Renesansa, Slovenska reformacija, protireformacija, barok, Slovensko ljudsko slovstvo,
- umetnostna zgodovina: Umetnost srednjega veka, Umetnost novega veka
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja*

informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,

- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.2.1.3 Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci. **Madžari** **v srednjem veku**

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- opredelijo obseg naselitve alpskih Slovanov v Vzhodne Alpe ter primerjajo prvi in drugi val naselitve,
- analizirajo gospodarske, družbene in politične značilnosti prvih državnih tvorb alpskih Slovanov,
- sklepajo o značilnostih ter posledicah pokristjanjevanja alpskih Slovanov,
- raziščejo značilnosti etničnega, ozemeljskega, gospodarskega in družbenega razvoja zgodovinskih dežel, v katerih so živeli tudi Slovenci,
- pojasnijo, kako je zgodovinsko dogajanje vplivalo na kulturno ustvarjanje,
- primerjajo prednosti in slabosti uvajanja razsvetljenskih reform na Slovenskem,
- ključne dogodke, pojave in procese iz srednjeveške in novoveške narodne zgodovine umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do slovenske narodne identitete,
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja slovenske kulturne dediščine,
- **raziščejo pradomovino in glavne postaje preseljevanja do prihoda v Panonsko nižino,**
- **analizirajo družbeno in politično strukturo v času preseljevanja,**
- **sklepajo o političnih in družbenih značilnostih srednjeveške madžarske države,**
- **raziščejo značilnosti in posledice sprejetja krščanstva,**
- **s pomočjo virov ugotavljajo izoblikovanje stanovske družbe,**
- **analizirajo značilnosti in pomen zlate bule,**
- **sklepajo o posledicah različnih vdorov, turških vpadov,**
- **ocenijo kulturne in socialne vrednote humanizma in renesanse,**
- **analizirajo položaj kmetov,**
- **na podlagi virov analizirajo dosežke in posledice reformacije na Madžarskem in v Prekmurju.**

Vsebine:

a) Med alpskimi Slovani v Vzhodnih Alpah

1. Naselitev alpskih Slovanov v Vzhodne Alpe
2. Nastanek in značilnosti kneževin alpskih Slovanov (Karantanija, Karniola)
3. Pokristjanjevanje in vključitev v zahodnoevropski kulturni prostor

b) Slovenski prostor in začetki zgodovinskih dežel

1. Vzpon rimsko-nemškega cesarstva
2. Oblikovanje zgodovinskih dežel
3. Fevdalne rodbine in oblikovanje dinastičnih teritorijev
4. Mesta, podeželje
5. Kulturni razvoj na Slovenskem

c) Habsburška monarhija in Slovenci

1. Turški vpadi in modernizacija habsburške monarhije
2. Položaj kmeta, kmečki upori
3. Vloga in pomen reformacije
4. Protireformacija in odsev zmage katoliške cerkve v baročni umetnosti na Slovenskem
5. Začetki manufaktur in založništva

č) Madžari v srednjem veku

1. Madžari ob prihodu v Panonsko nižino

- **Prazgodovina Madžarov in njihovo preseljevanje**
- **Čas pustolovščin in dokončna ustalitev v Panonski nižini**
- **Nastanek madžarske države**

2. Madžari v času Arpadovičev

- **Širjenje madžarskega ozemlja**
- **Postavljanje temeljev srednjeveške zakonodaje**
- **Gospodarstvo in družbeni razvoj**
- **Vdori Tatarov in posledice**

3. Anžuvinci in Sigmund Luksemburški

- **Kolonizacija in razvoj mest**
- **Izoblikovanje stanovske družbe in kulturno življenje**
- **Križarski pohodi proti Turkom**

4. Madžari v 15. in 16. stoletju

- **Vzpon Hunyadijev in njihov boj proti Turkom**
- **Reforme v času Matije Corvina**
- **Umetnost humanizma in renesanse na Madžarskem.**
- **Kmečki upori**
- **Turki na Madžarskem**
- **Erdeljska v boju proti Habsburžanom in Turkom**
- **Reformacija na Madžarskem**

Ključni koncepti, ideje:

zgodnjesrednjeveške kneževine, pokristjanjevanje, rimsko-nemško cesarstvo, zgodovinske dežele, dinastični teritoriji, zgodnji kapitalizem, kmečki upori, humanizem in renesansa, reformacija in protireformacija.

Preseljevanje, nastanek prve države, izoblikovanje stanovske družbe, vpadi Turkov, migracije.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- sociologija: Religija in verovanjski sistemi,
- slovenščina: Književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem, Renesansa, Slovenska reformacija, protireformacija, barok, Slovensko ljudsko slovstvo,

- umetnostna zgodovina: Umetnost srednjega veka, Umetnost novega veka.
- **madžarščina: Književnost srednjega veka na Madžarskem,**
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.2.2 Izbirne širše teme

(30–40 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.2.2.1 Stičišča kultur

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- *preiščejo značilnosti gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega razvoja izbrane območja oz. kulture,*
- *preiščejo in sklepajo o odnosih izbranega območja oz. kulture z zahodnim svetom,*
- *ključne družbene, gospodarske, politične in kulturne spremembe izbrane kulture ali območja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,*
- *razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,*
- *oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,*
- *razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,*
- *razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,*
- *razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja evropske in svetovne kulturne dediščine,*
- *razvijajo pozitiven odnos do spoštovanja različnosti in drugačnosti ver, kultur oz. spoznajo pomen multikulturalnosti in medkulturnega dialoga in strpnosti,*
- *razvijajo odprtost do novih idej in do premagovanja stereotipov in predsodkov.*

Vsebine:

1. Rusija
2. Vikingi
3. Arabci
4. Bizanc
5. Mongoli
6. Osmani
7. Črna Afrika
8. Kitajska

9. Amerika
10. Japonska
11. Indokitajska

Ključni koncepti, ideje:

odnosi z zahodnim svetom, civilizacija, kultura, religija.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- *umetnostna zgodovina: Umetnost srednjega veka, Umetnost novega veka,*
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.2.2.2 Kako temačen je bil v resnici srednji vek?

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- *utemeljijo trditev, da je bil srednji vek temačen,*
- *primerjajo podobnosti in razlike med južnimi, osrednjimi in zahodnimi predeli Evrope v posameznih obdobjih srednjega veka,*
- *ključne družbene in kulturne dogodke, pojave ali procese umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,*
- *razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,*
- *oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,*
- *razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,*
- *razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,*
- *razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja slovenske in evropske kulturne dediščine.*

Vsebine:

1. Srednjeveška pobožnost
2. Značilnosti in odnos do higiene, medicina, bolezni
3. Revščina, bogastvo – lakota, izobilje
4. Šolstvo in izobraženost posameznih družbenih slojev
5. Vloga in pomen samostanov
6. Vraževernost, čarovniški procesi
7. Občutenje življenja in smrti

Ključni koncepti, ideje:

higiena, medicina, epidemije, revščina, bogastvo, šolstvo, izobrazba, vraževernost, religija.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- sociologija: Religija in verovanjski sistemi, Družba – zdravje, telo, bolezen,
- slovenščina: Književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem, Renesansa, Slovenska reformacija, protireformacija, barok, Slovensko ljudsko slovstvo,
- umetnostna zgodovina: Umetnost srednjega veka, Umetnost novega veka,
- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij.

3.2.2.3 Srednjeveške verske vojne

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo značilnosti vojn v imenu boga ali v imenu ideje v srednjem veku z izbranim današnjim primerom,
- analizirajo vzroke za križarske vojne ter presodijo njene posledice,
- utemeljujejo misel, ali je šlo v času križarskih vojn za »spopad dveh civilizacij«,
- raziščejo, zakaj je prihajalo do razhajanj tudi znotraj krščanske (katoliške) cerkve,
- ključne dogodke in pojave umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do spoštovanja različnosti in drugačnosti ver, kultur oz. multikulturalnosti,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic.

Vsebine:

1. Vojne v imenu boga : vojne v imenu ideje?
2. Pokristjanjevanje z ognjem in mečem v Evropi
3. Pokristjanjevanje novega sveta
4. Križarske vojne in njihove posledice: vojne krščanskega in muslimanskega sveta
5. Različna verska gibanja, sekte in križarske vojne v Evropi: vojne med kristjani
6. Inkvizicija

Ključni koncepti, ideje:

verske vojne, pokristjanjevanje, križarska vojna, verska gibanja in sekte, inkvizicija.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- *sociologija: Religija in verovanjski sistemi,*
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.2.2.4 Načini življenja na podeželju in v mestih na tleh današnje Slovenije in **Madžarske** od 11. do 18. stoletja

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- *pojasnijo značilnosti stanovske družbene hierarhije,*
- *preiščejo in primerjajo značilnosti življenja na gradovih, v mestih in na podeželju (agrarno in neagrarno prebivalstvo),*
- *razložijo vpliv zgodnje kapitalistične proizvodnje na podeželje in mesta,*
- *analizirajo spremembe, ki so jih prinesle reforme razsvetljenih absolutistov na podeželje in v mesta,*
- *analizirajo odlomke iz zgodovinske in potopisne literature, ki opisujejo značilnosti zgodovinskih dežel,*
- *s pomočjo izbranih umetniških del z zgodovinskih ozadjem (arhitekturnih, slikovnih, likovnih, glasbenih) razložijo značilnosti vsakdanjega življenja na Slovenskem in **Madžarskem**,*
- *ključne dogodke in pojave umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,*
- *razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,*
- *oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,*
- *razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,*
- *razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,*
- *razvijajo pozitiven odnos do ohranjanja slovenske kulturne dediščine in narodne identitete,*
- *razvijajo pozitiven odnos o pomenu spoštovanja človekovih pravic.*

Vsebine:

1. *Gospodi in podložniki*
2. *Ko je bilo meščanstvo privilegij*
3. *Od vitezov do gospodov*
4. *Med rudarji, fužinarji in kovači*
5. *V prvih manufakturah*

6. Vpliv reform razsvetljenih absolutistov na življenje v mestih in na podeželju
7. Prikaz življenja na Slovenskem v prvih zgodovinskih in potopisnih delih

8. Družba in gospodarstvo na Madžarskem

9. Umetnost kot vir za preučevanje življenja na Slovenskem v obdobju:
 - srednjega veka,
 - humanizma in renesanse,
 - baroka in
 - razsvetljenstva.

Ključni koncepti, ideje:

fevdni odnosi, fevdalni odnosi, mestni privilegiji in statuti, založništvo, manufakture, razsvetljeni absolutizem, romanika, gotika, humanizem, renesansa, reformacija, protireformacija, barok, razsvetljenstvo.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- slovenščina: Književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem, Renesansa, Slovenska reformacija, protireformacija, barok, Slovensko ljudsko slovstvo,
- umetnostna zgodovina: Umetnost srednjega veka, Umetnost novega veka,
- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij.

3.3 19. stoletje

3.3.1 Obvezne širše teme

(60–70 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.3.1.1 Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo razsvetlenske ideje o enakosti in ocenijo dosežke ameriških revolucionarjev,
- analizirajo dosežke francoske revolucije s stališča razsvetlenskih zahtev po enakosti,
- analizirajo in ocenijo dosežke meščanstva in njegovih gibanj za enakost v 19. stoletju,
- primerjajo različne razvojne faze parlamentarizma v 19. stoletju,
- primerjajo značilnosti različnih političnih strank,
- ključne dogodke in pojave umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,

- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos o pomenu spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije.

Vsebine:

1. Razsvetljenske ideje o enakosti
2. Ameriška revolucija
3. Francoska revolucija
4. Napoleonova diktatura (konec starega režima in stanovske ureditve družbe)
5. Značilnosti meščanske družbe
6. Liberalna gibanja in meščanske revolucije v 19. stoletju
7. Uveljavitev ustavnega reda in parlamentarizma
8. Nastanek modernih političnih strank

Ključni koncepti, ideje:

revolucija, človekove pravice, diktatura, restavracija, liberalizem, konservativizem, klerikalizem, volilna pravica, ustava, parlamentarizem, politične stranke.

Medpredmetne povezave, *kroskurikularne teme:*

- sociologija: Družbene različnosti in neenakosti, Odločanje v skupnosti,
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.3.1.2 Nemirne vode: od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo posamezna nacionalna gibanja,
- ocenijo dosežke posameznih nacionalnih gibanj,
- primerjajo razvoj in uspeh oz. neuspeh posameznih nacionalnih držav (študija primera),
- raziščejo vzroke in posledice imperializma,
- ključne dogodke in pojave umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,

- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos o pomenu spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije.

Vsebine:

1. Nacionalna gibanja v 19. stoletju
2. Nacionalne države in njihova vloga v evropskem prostoru
3. Tekmovanje med državami in odkrivanje »neodkrita sveta«
4. Temelji imperializma in kolonialna politika
5. Delitev sveta in posledice kolonializma
6. Krizna žarišča in pot v svetovno vojno

Ključni koncepti, ideje:

nacionalno gibanje, nacionalizem, šovinizem, nacionalna država, realna politika, kolonializem/imperializem, pax britanica, sistem zvez, krizno žarišče.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.3.1.3 Slovensko in **madžarsko** nacionalno oblikovanje

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo posamezne etape nacionalnega oblikovanja,
- ocenijo dosežke posameznih obdobjev glede na aktualen položaj slovenskega naroda,
- primerjajo značilnosti različnih političnih strank in političnih konceptov,
- raziščejo gospodarski položaj slovenskih dežel,
- ključne dogodke in pojave iz slovenske zgodovine 19. stoletja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,

- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos o pomenu spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije,
- razvijajo pozitiven odnos do oblikovanja slovenske narodne identitete in razvoja državnosti,
- **raziščejo okoliščine neuspelega boja proti habsburškemu absolutizmu (Zrinski, Thököly, Rákóczi),**
- **analizirajo vplive razsvetljenstva na politično, družbeno dogajanje na Madžarskem,**
- **ocenijo pomen reform v predmarčnem času,**
- **primerjajo uspeh/ neuspeh revolucionarnega dogajanja,**
- **sklepajo o vzrokih in posledicah pristanka na dualizem,**
- **na podlagi virov ovrednotijo pomen milenija na Madžarskem.**

Vsebine:

a) Razvoj slovenske narodne zavesti:

1. Začetki slovenskega nacionalnega oblikovanja konec 18. stoletja
2. Ideje slovenskih izobražencev v prvi polovici 19. stoletja
3. Marčna revolucija
4. Spremembe v času ustavne dobe
5. Krepitev nacionalne zavesti v drugi polovici 19. stol. in češki vplivi
6. Nastanek političnih strank
7. Novi politični koncepti ob koncu stoletja

b) Gospodarski razvoj:

1. Slovenci in industrializacija
2. Gospodarski razvoj v drugi polovici 19. stol.
3. Položaj posameznih družbenih skupin: kmetje, delavci, meščanstvo.
4. Agrarna kriza in izseljevanje.

c) Madžarsko nacionalno oblikovanje:

1. Madžari v 18. stoletju ter v prvi polovici 19. stoletja:

- **Madžari in izgon Turkov iz Podonavja.**
- **Rákóczijska osvobodilna vojna.**
- **Vplivi razsvetljenstva na Madžarskem.**
- **Gibanje madžarskih jakobincev.**
- **Reforme v predmarčnem času.**

2. Madžari v drugi polovici 19. stoletja:

- **Revolucija in osvobodilni boj.**
- **Neoabsolutizem in nastanek Avstro-Ogrske monarhije.**
- **Kriza dualizma.**
- **Ob tisočletnici madžarske države.**

Ključni koncepti, ideje:

Liberalni in konservativni krogi, ilirizem, politični program, slogaštvo, nacionalizem, germanizacija, izseljevanje, slovenske politične stranke/tabori, jugoslovanska ideja.

Boj proti habsburškemu absolutizmu, madžarski jakobinci, doba reform, revolucija, neoabsolutizem, dualizem, pojav strank, milenij.

Medpredmetne povezave, *kroskurikularne teme*:

- slovenščina: Razsvetljenstvo v slovenski književnosti, Romantika na Slovenskem, Med romantiko in realizmom na Slovenskem,
- umetnostna zgodovina: Umetnost 19. in 20. stoletja,
- **madžarščina: Književnost romantike in realizma na Madžarskem,**
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.3.2 Izbirne širše teme

(30–40 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.3.2.1 Blišč in beda industrijskega razvoja

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- *raziščejo značilnosti industrijskega razvoja v 19. stoletju,*
- *raziščejo spremembe, ki jih je v svetu povzročil industrijski razvoj,*
- *analizirajo družbene spremembe in vsakdanje življenje,*
- *ključne prelomnice iz gospodarske in družbene zgodovine 19. stoletja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,*
- *razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,*
- *oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,*
- *analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,*
- *razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,*
- *razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,*
- *razvijajo pozitiven odnos o pomenu spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije,*
- *razvijajo odgovoren odnos do varovanja okolja.*

Vsebine:

1. *Industrijska revolucija*
2. *Gospodarski liberalizem in monopolni kapitalizem*
3. *Gospodarske krize*

4. Posledice industrijske revolucije: komunikacije in povezovanje sveta
5. Suženjsko vprašanje
6. Spremembe v družbeni strukturi
7. Socialno vprašanje
8. Delavsko gibanje

Ključni koncepti, ideje:

industrializacija, svetovne razstave, liberalni kapitalizem, monopol, recesija, inflacija, urbanizacija, socialno vprašanje, delavsko gibanje, socialne reforme, socializem, marksizem.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

sociologija: Družbene različnosti in neenakosti, knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje, informatika: Predstavitev informacij.

3.3.2.2 Vsakdanje življenje v 19. stoletju

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo značilnosti vsakdanjega življenja različnih družbenih skupin v 19. stoletju,
- analizirajo spremembe v vrednotah in načinu življenja,
- ocenijo pomen širjenja mreže šol in izobraževanja,
- analizirajo značilnosti kulturnega razvoja,
- ključne značilnosti iz zgodovine načinov življenja v 19. stoletju umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije,
- razvijajo pozitiven odnos do spoštovanja enakosti med spoloma.

Vsebine:

1. Bivalna kultura in higiena
2. Odnosi v družini

3. Sistem vrednot
4. Širjenje šol in pomen izobraževanja
5. Emancipacija/položaj žensk
6. Otroštvo in mladost
7. Kulturno življenje

Ključni koncepti, ideje:

bivalna kultura, bidermajer, emancipacija, sufražetke, iracionalna filozofija, darvinizem, romantika, realizem, impresionizem, naturalizem.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- sociologija: Identiteta in kultura, Družina, Šolanje,
- umetnostna zgodovina: Umetnost 19. in 20. stoletja,
- slovenščina: Književnost evropske romantike, Književnost evropskega realizma in naturalizma,
- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij.

3.3.2.3 Razvoj družbe na Slovenskem in **Madžarskem** v 19. stoletju

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo značilnosti vsakdanjega življenja različnih družbenih skupin na Slovenskem in **Madžarskem** v 19. stoletju,
- analizirajo spremembe v družbi na Slovenskem in **Madžarskem**,
- ocenijo pomen širjenja mreže šol in izobraževanja za Slovence,
- ocenijo dosežke slovenskih **in madžarskih** znanstvenikov in umetnikov,
- ključne značilnosti iz slovenske in **madžarske** družbene in kulturne zgodovine v 19. stoletju umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije,
- razvijajo pozitiven odnos do spoštovanja enakosti med spoloma.

Vsebine:

1. Kmečki položaj
2. Položaj delavstva
3. Slovensko **in madžarsko** meščanstvo (izobraženci in podjetniki)
4. Širjenje šol
5. Začetki uveljavljanja žensk
6. Dosežki slovenskih **in madžarskih** znanstvenikov
7. Dosežki slovenske **in madžarske** kulture

Ključni koncepti, ideje:

emancipacija, slovenska moderna.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- sociologija: Identiteta in kultura, Družina, Šolanje,
- umetnostna zgodovina: Umetnost 19. in 20. stoletja,
- slovenščina: Slovenska moderna,
- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij.

3.3.2.4 Stičišča kultur: Daljni vzhod, Severna in Latinska Amerika v 19. stoletju

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo značilnosti kitajskega in japonskega prostora v 19. stoletju,
- analizirajo posledice kolonialne razdelitve azijskega prostora,
- raziščejo značilnosti severnoameriškega prostora v 19. stoletju,
- analizirajo posledice množičnega priseljevanja v severno Ameriko,
- raziščejo značilnosti srednje- in južnoameriškega prostora v 19. stoletju ter analizirajo položaj novo nastalih držav in njihove probleme,
- glavne značilnosti gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega razvoja izbrane kulture ali območja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,

- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije,
- razvijajo pozitiven odnos do ohranjanja svetovne kulturne dediščine in spoznajo pomen vzpostavljanja in ohranjanja medkulturnega dialoga in tolerance.

Vsebine:

1. Širitev kolonialne oblasti evropskih držav v Aziji in plantažno kmetijstvo
2. Modernizacija, vzpon Japonske ter vzpon japonskega nacionalizma
3. Šibkost Kitajske in evropski nadzor nad njenim gospodarstvom
4. Kitajsko protikolonialno gibanje in kitajska revolucija
5. Severna Amerika ob koncu 18. stoletja, industrializacija in migracije v Severno Ameriko
6. Državljska vojna v ZDA
7. Širjenje na Divji zahod in odnos do ameriških staroselcev
8. Boj južnoameriških kolonij proti kolonialni oblasti in vpliv ZDA
9. Politična nestabilnost in gospodarski problemi novonastalih držav v Južni Ameriki (študija primera)

Ključni koncepti, ideje:

kolonializem, reforme, modernizacija, nacionalizem, revolucija, vojna, neodvisnost, suženjstvo, dolarski imperializem, industrializacija, migracije, evropeizacija, državljanska vojna.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- Informatika: Predstavitev informacij.

3.4 20. stoletje in začetek 21. stoletja

3.4.1. Obvezne širše teme

(60–70 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.4.1.1 Razvoj demokracije

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo različne oblike demokratičnih ureditev v zgodovini človeštva,
- analizirajo/ocenijo dosežke v razvoju demokracije v posameznih obdobjih,

- analizirajo vzroke za pojav totalitarnih sistemov ter njihove posledice za demokratično ureditev v Evropi in svetu,
- raziščejo posledice razširitve demokracije po padcu berlinskega zidu,
- analizirajo in ocenijo uspeh demokratičnih procesov danes,
- ključne dogodke, pojave in procese umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije,
- razvijajo pozitiven odnos o pomenu vzpostavljanja in ohranjanja medkulturnega dialoga in tolerance.

Vsebine:

1. Razsvetljenska ideja o treh vejah oblasti in razvoj demokracije do 20. stoletja (antična demokracija, razsvetljenstvo, razvoj v 19. stol.)
2. Demokratični sistemi med obema vojnama v 20. stoletju
3. Totalitarni sistemi: fašizem, nacionalsocializem, boljševizem
4. Širitev demokracije po padcu berlinskega zidu v Evropi in v svetu
5. Problemi demokratične ureditve v sodobnem svetu

Ključni koncepti, ideje:

demokracija, tri veje oblasti, ustava, diktatura, totalitarizem.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- sociologija: Odločanje v skupnosti, izzivi sodobnega sveta, Množični mediji in komunikacije,
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.4.1.2 Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo korenine za pojav blokvske delitve sveta,
- primerjajo življenje med hladno vojno v različnih blokih,

- raziščejo in primerjajo različne konflikte, ki jih je povzročila hladna vojna,
- raziščejo različne oblike političnega, gospodarske in kulturnega povezovanja sveta po drugi svetovni vojni,
- analizirajo vpliv gospodarstva na povezovanje v Evropi,
- primerjajo različna obdobja evropske integracije ter ocenijo njihovo uspešnost,
- analizirajo različne oblike povezovanja tretjega/nerazvitega sveta od druge svetovne vojne dalje,
- raziščejo različne cilje in oblike terorizma ter poglede nanj,
- ključne dogodke, pojave in procese umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena vzpostavljanja in ohranjanja medkulturnega dialoga in tolerance.

Vsebine:

1. Prva in druga svetovna vojna – totalna vojna
2. Hladna vojna – ne vojna in ne mir
3. Protislovja hladne vojne
4. Svetovno povezovanje (OZN)
5. Gospodarski razvoj in njegova nihanja
6. EGS in začetki evropske integracije
7. EU in njena širitev
8. Spremembe in povezovanja v svetu (Afrika, Azija, Latinska Amerika)
9. Teroristična gibanja in njihov vpliv na svet

Ključni koncepti, ideje:

totalna vojna, svetovna vojna, hladna vojna, bipolarnost sveta, dekolonizacija, pomiritev, sodelovanje, evropska integracija.

Medpredmetne povezave, *kroskurikularne teme*:

- sociologija: Izzivi sodobnega sveta,
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.4.1.3 Razvoj slovenskega in **madžarskega** naroda v 20. stoletju

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- analizirajo in primerjajo položaj slovenskega naroda v različnih obdobjih/državah 20. stoletja,
- preiščejo in primerjajo reševanje mejnih problemov v različnih obdobjih,
- raziščejo okoliščine in dejavnike, ki so vodili do rojstva, samostojne države in vključevanja v evropsko integracijo,
- primerjajo položaj zamejcev, zdomcev in izseljencev,
- primerjajo položaj manjšin v Republiki Sloveniji,
- ključne dogodke, pojave in procese iz slovenske zgodovine 20. stoletja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti, tolerance in demokracije,
- obsodijo primere množičnega kršenja človekovih pravic, a izpostavijo tudi pozitivne vplive znotraj slovenskega naroda in s sosednjimi narodi,
- razvijajo pozitiven odnos do slovenske narodne identitete in državnosti.
- **raziščejo okoliščine, dejavnike, ki so opredelili vlogo države med prvo svetovno vojno ter prispevali k njenemu razpadu,**
- **analizirajo razmere in posledice trianonske mirovne pogodbe (manjšine),**
- **primerjajo politične razmere na Madžarskem v 20. stoletju,**
- **raziščejo okoliščine, ki so privedle do konca sovjetske diktature ter postopne demokratizacije države,**
- **s pomočjo virov analizirajo vlogo in razvoj Madžarov v Prekmurju v 20. stoletju**

Vsebine:

a) Nacionalni položaj slovenskega naroda

1. Položaj slovenskega naroda v prvi in drugi Jugoslaviji
2. Položaj slovenskega naroda med drugo svetovno vojno
3. Komunistični prevzem oblasti
4. Vzponi in padci na področju gospodarskega in kulturnega delovanja v drugi polovici 20. stoletja

b) Osamosvojitve Slovenije

1. Kriza v Jugoslaviji v 80. letih
2. Osamosvojitve Slovenije
3. Mednarodno priznanje in povezovanje samostojne Slovenije

c) Problemi meja

1. Nova država po prvi svetovni vojni in problemi meja
2. Urejanje mejnih sporov po drugi svetovni vojni

č) Manjšine

1. Zamejci, izseljenci, zdomci
2. Manjšine na Slovenskem

d) Madžari v 20. stoletju

1. Madžarska med prvo svetovno vojno
2. Trianonska mirovna pogodba in njene posledice
3. Madžarska med drugo svetovno vojno
4. Sovjetska diktatura in revolucija 1956
5. Demokratizacija v 90. letih
6. Madžari v Prekmurju

Ključni koncepti, ideje:

manjšine, nacionalni problem, unitarizem, federalizem, osvobodilna vojna, državljanska vojna, revolucija, represija, diktatura, državljanstvo, izseljenstvo.

Mirovne pogodbe, teror.

Medpredmetne povezave, *kroskurikularne teme*:

- sociologija: Odločanje v skupnosti,
- geografija: Slovenci v zamejstvu in izseljenci. Geografske značilnosti Madžarske in Prekmurja,
- **madžarščina: Književnost in umetnost 20. stoletja na Madžarskem,**
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

3.4.2 Izbirne širše teme

(30–40 odstotkov razpoložljivih učnih ur)

3.4.2.1 Civilnodružbena gibanja in človekove pravice

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo značilnosti prvih organiziranih gibanj za človekove pravice,
- primerjajo uspeh gibanj za pravice žensk v posameznih obdobjih 20. stoletja,
- ocenijo pomen deklaracije o človekovih pravicah,
- raziščejo in primerjajo nekatere kršitve človekovih pravic v 20. stoletju,

- *ocenijo delovanje posameznih civilnodružbenih gibanj v novejši zgodovini,*
- *ključne dogodke, pojave in procese umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,*
- *razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,*
- *oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,*
- *analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,*
- *razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,*
- *razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,*
- *razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti, tolerance in demokracije,*
- *razvijajo pozitiven odnos do odgovornega in kritičnega državljanstva,*
- *obsodijo množično kršenje človekovih pravic.*

Vsebine:

1. *Gibanja za svobodo in enakost v 19. stoletju*
2. *Ženska volilna pravica in vključitev žensk v politično življenje*
3. *Deklaracija o človekovih pravicah (DN, OZN)*
4. *Primeri kršenja človekovih pravic v 20. stoletju (študija primera)*
5. *Gibanja za državljanske pravice*
6. *Študentska gibanja*
7. *Mirovna gibanja*
8. *Globalna soodvisnost in izzivi človekovih pravic v sodobnem svetu*

Ključni koncepti, ideje:

civilnodružbena gibanja, nevladne organizacije, boj za državljanske pravice, človekove pravice, strpnost, globalizacij, gibanje za enakopravnost žensk, ženska volilna pravica.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- *sociologija: izzivi sodobnega sveta, Družbene različnosti in neenakosti,*
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *Informatika: Predstavitev informacij.*

3.4.2.2 Migracije prebivalstva

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo in primerjajo vzroke za migracije v različnih obdobjih 20. stoletja,
- primerjajo položaj političnih in ekonomskih migrantov,
- analizirajo posledice urbanizacije sodobnega sveta,
- primerjajo vplive migracij na tradicionalno družbo ter njene odzive na mešanje kultur,
- ključne dogodke, pojave in procese umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti, tolerance, demokracije in medkulturnega dialoga,
- obsodijo holokavst, množični kršenja človekovih pravic in zločine proti človeštvu.

Vsebine:

a) Iskanje boljšega življenja na prehodu iz 19. v 20. stoletje

1. Preseljevanje Evropejcev
2. Preseljevanje Azijcev

b) Politične migracije med obema vojnama in po drugi svetovni vojni

1. Iz Nemčije (Judje, protinacistično usmerjeni)
2. Iz Vzhodne Evrope po 1945 zaradi komunizma; izgon Nemcev
3. Na slovenskem ozemlju (fašizem na Primorskem, begunci po 2. sv. vojni)
4. Zaradi spremembe meja (Študija primera npr. Indija itd.)

c) Ekonomske migracije v Evropi in svetu

1. Od 60. let dalje v Zahodno Evropo (iz Turčije, Jugoslavije, danes iz Afrike in Azije).
2. Iz Latinske Amerike v ZDA in Kanado.
3. Iz podeželja v mesta.

č) Multikulturna družba

1. Tradicionalno življenje priseljencev
2. Mešanje kultur

Ključni koncepti, ideje:

migracije, ekonomska kriza, urbanizacija, izkoriščanje, globalizacija, državljanstvo, multikulturna družba, trenja med kulturami, strpnost, terorizem.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- geografija: Slovenci v zamejstvu in izseljenci,
- sociologija: Izzivi sodobnega sveta,

- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij.

3.4.2.3 Znanost in tehnologija v 20. stoletju

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- primerjajo ključne izume in odkritja,
- ocenijo njihov vpliv na družbo in vsakdanje življenje,
- raziščejo spremembe v izrabi prostega časa,
- analizirajo ekološke probleme in načine njihovega reševanja,
- ključne znanstvene in tehnološke novosti umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do varovanja okolja.

Vsebine:

1. Napredek tehnike (tekoči trak, računalniki, robotizacija itd.)
2. Napredek znanosti (genetika itd.)
3. Poglobljene razlike med razvitim in nerazvitim svetom
4. Naraščanje pomena izobrazbe
5. Družbene spremembe
6. Prosti čas
7. Ekološki problemi
8. Protijedrski in okoljevarstvena gibanja

Ključni koncepti, ideje:

tehnični napredek, razvoj znanosti, postindustrijska družba, ekološki problemi, trajnostni razvoj, izobraževanje, razviti/nerazviti svet.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- biologija: Ekologija,
- sociologija: Izzivi sodobnega sveta,

- knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,
- informatika: Predstavitev informacij.

3.4.2.4 Spreminjajoči se načini življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni

Cilji širše teme:

Dijaki/dijakinje:

- raziščejo značilnosti uvajanja komunističnega sistema in sekularizacije po drugi svetovni vojni,
- pojasnijo značilnosti potrošniške družbe in njen vpliv na vsakdanje življenje,
- pojasnijo, v kolikšni meri so bile socialne dobrine dostopne vsem,
- analizirajo značilnosti študentskega gibanja in ocenijo njegov pomen,
- raziščejo razpetost Slovencev med Jugovzhodno, Vzhodno in Zahodno Evropo,
- razložijo, kako se je spremenilo življenje v obdobju samostojne Slovenije in po vstopu v Evropsko unijo,
- ključne spremembe iz zgodovine načinov življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor,
- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost,
- oblikujejo svoje zaključke, mnenja, stališča, interpretacije,
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja,
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije,
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja,
- razvijajo pozitiven odnos do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti in tolerance in obsodijo njihovo kršenje,
- razvijajo pozitiven odnos do slovenske narodne identitete, državnosti in kulturne dediščine.

Vsebine:

1. Med pogumom in strahom
2. Uveljavitev potrošniške družbe
3. Socialne dobrine za vse
4. Popularna kultura
5. Novi pogledi novih generacij
6. Med Zahodom, Vzhodom in Jugovzhodom
7. Nove priložnosti v samostojni Sloveniji

Ključni koncepti, ideje:

totalitarizem, sekularizacija, potrošništvo, generacijski konflikti, medkulturni dialog.

Medpredmetne povezave, kroskurikularne teme:

- *sociologija: Identiteta in kultura, Odločanje v skupnosti,*
- *slovenščina: Slovensko pripovedništvo po 2. svetovni vojni,*
- *umetnostna zgodovina: Umetnost v 19. in 20. stoletju,*
- *knjižnično informacijsko znanje za srednjo šolo: uporabljajo knjižnice in namenu ustrezen vir za tekoče informiranje o publikacijah; ločijo in izberejo primerne informacijske vire za opredeljeno potrebo; znajo uporabiti informacijski vir glede na hitrost, natančnost, nazornost posredovanja informacije in glede na svojo potrebo in njim najustreznejši način sprejemanja sporočil; uporabljajo tehnologijo za pridobivanje in uporabo informacij za opredeljeno potrebo; uporabljajo knjižnico, njene storitve in opremo za lastno ustvarjanje,*
- *informatika: Predstavitev informacij.*

4 PRIČAKOVANI DOSEŽKI/ REZULTATI

4.1 Prazgodovina, stari vek

V poglavju smo posebej opredelili vsebinska znanja, ki se nanašajo na obvezne in izbirne širše teme. Pričakovani dosežki pri obveznih širših temah so zapisani s pokončnim in pri izbirnih širših temah s poševnim tiskom. Z vsebinskimi znanji je opredeljeno temeljno znanje oz. poznavanje in razumevanje glavnih zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov. Pričakovani dosežki so zapisani splošno, dijaki pa jih bodo usvojili v različnem obsegu in različno poglobljeno. Posebej pa smo opredelili tudi znanja, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin pri pouku zgodovine ter na razvijanje odnosov, ravnanja in naravnosti. Gre za usvajanje vseživljenjskega znanja, ki ni uporabno le pri pouku zgodovine, ampak tudi drugih predmetov, pri nadaljnjem izobraževanju in pri različnih poklicih. Pričakovani dosežki so opredeljeni na temelju splošnih ciljev in kompetenc, ciljev širših tem in vsebin.

4.1.1 Obvezne teme

4.1.1.1 Zakaj je pomembna zgodovina?

Dijak/dijakinja:

- pojasni, kaj proučuje zgodovina,
- ponazori in oceni pomen zgodovinskih virov za zgodovino,
- sklepa in utemelji, kako sta se skozi zgodovino spreminjala zgodovinski prostor in čas,
- sklepa in utemelji pomen znanja zgodovine za današnji čas,
- razloži multiperspektivni pogled na zgodovinsko dogajanje.

4.1.1.2 Od mestnih držav do prvih imperijev

Dijak/dijakinja:

- pojasni lastnosti, po katerih se človek razlikuje od živali,
- razloži pojem neolitske revolucije,
- opredeli območja in čas nastanka in razvoja prvih visokih kultur in ostalih civilizacij starega sveta,
- sklepa, kako so naravne in gospodarske razmere vplivale na spremembe v družbeni organizaciji in na začetke političnega organiziranja v obliki prvih mestnih držav v Mezopotamiji ali v obliki enotne centralizirane države v Egiptu,
- analizira značilnosti različnih državnih oblik kot so bile npr. mestne države, centralizirane enotne države, imperiji,
- primerja in sklepa o značilnostih različnih oblik vladavin, kot so bile npr. teokracija, aristokracija, demokracija v različnih pojavnih oblikah in bodisi v monarhijah ali v republikah,

- sklepa o značilnostih sužnjelastniške družbe in utemelji značilnosti družbene hierarhije,
- utemelji vpliv in odmev antične politične tradicije na današnji čas.

4.1.1.3 Prazgodovinska in antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije. **Panonska nižina pred prihodom Madžarov**

Dijak/dijakinja:

- primerja in opiše značilnosti načinov življenja v posameznih obdobjih kamene dobe,
- razloži značilnosti gospodarskih, družbenih in kulturnih dosežkov ljudstev iz posameznih obdobj kovinskih dob na Slovenskem,
- analizira značilnosti ohranjenih mitov in arheoloških najdb, ki povezujejo grško civilizacijo z današnjim slovenskim ozemljem,
- primerja podobnosti in razlike v življenju rimskih mest in podeželja ter med provincami na tleh današnje Slovenije in Rimom,
- analizira značilnosti rimskega kulturnega izročila od umetnosti do odlomkov del piscev, ki jih povezujejo z današnjim slovenskim ozemljem,
- **primerja gospodarske, družbene in kulturne značilnosti ljudstev v Panonski nižini pred naselitvijo Madžarov.**

4.1.2 Izbirne teme

4.1.2.1 Stičišča kultur

Dijak/dijakinja:

- *primerja in opiše značilnosti gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega razvoja izbranega območja oz. izbranega ljudstva,*
- *sklepa obsegu in načinih kulturnih stikov med različnimi območji in ljudstvi,*
- *razišče in predstavi dokaze o obstoju kulturnih stikov med različnimi območji ali ljudstvi.*

4.1.2.2 Zgodovina vsakdanjega življenja

Dijak/dijakinja:

- *preišče in primerja položaj in vlogo žensk in moških pri različnih civilizacijah starega veka,*
- *z različnih zornih kotov primerja podobnosti in razlike v življenju grške in rimske družine z vidika pripadnosti različnim poklicem, družbenim slojem in razredom,*
- *primerja podobnosti in razlike v vzgoji in izobraževanju deklic in dečkov pri izbranih civilizacijah starega veka,*
- *sklepa o pojmovanju in obsegu spoštovanja človekovih pravic in jih primerja z današnjim pojmovanjem,*
- *z različnih zornih kotov preišče značilnosti vsakdanjega življenja ter oblikuje svoje zaključke.*

4.1.2.3 *Od prvih umetnikov do prvih znanstvenikov*

Dijak/dijakinja:

- *sklepa o značilnostih umetnostnih in znanstvenih dosežkov v prazgodovini in starem veku,*
- *oblikuje svoj sklep o pomenu pojava umetnosti in znanosti za tedanje življenje in delovanje in za nadaljnji razvoj,*
- *sklepa o odsevu zgodovinskega dogajanja v umetnosti in književnosti,*
- *primerja značilnosti prvih pojavov organiziranega izobraževanja in šolanja,*
- *sklepa o značilnostih prvotne zgodovinske misli in jo primerja z današnjo,*
- *sklepa o vzrokih za pojav prava ter opredeli značilnosti in pomen običajnega in zapisanega prava,*
- *primerja značilnosti pravnih določil,*
- *sklepa o pojmovanju in spoštovanju človekovih pravic,*
- *analizira prvo znano mirovno pogodbo in oceni njen pomen.*

4.1.2.4 *Od magije do religije*

Dijak/dijakinja:

- *sklepa o vzrokih za pojav človeka kot duhovnega bitja ter utemelji izrazne značilnosti človekove duhovnosti,*
- *primerja in sklepa o značilnostih pojava magije v različnih obdobjih,*
- *sklepa o procesu razvoja religije in o različnih verskih sistemih pri civilizacijah starega veka,*
- *sklepa o vzrokih za nastanek krščanstva ter opredeli razvoj krščanstva od ene od sekt v državno religijo,*
- *analizira in primerja duhovna in socialna sporočila krščanstva in še ene od izbranih svetovnih religij in oceni pomen na različna področja človekovega življenja in delovanja.*

4.2 Srednji vek, doba humanizma in renesanse, doba absolutizma, začetki industrializacije

4.2.1 Obvezne teme

4.2.1.1 Različni modeli vladanja

Dijak/dijakinja:

- *sklepa o vzrokih za razpad rimskega imperija,*
- *opredeli posledice razpada zahodnega dela rimskega imperija za evropski in sredozemski prostor,*
- *sklepa o značilnostih posameznih modelov vladanja in jih primerja med sabo,*
- *sklepa o obsegu in načinu udeležbe različnih družbenih slojev, stanov oz. razredov pri odločanju v državi oz. pri vladanju,*
- *analizira značilnosti stanovske družbe in sklepa o njenih spremembah v posameznih obdobjih,*

- z različnih zornih kotov sklepa o okoliščinah za nastanek različnih modelov vladanja in različnih načinov soudeležbe pri vladanju,
- primerja reformne poskuse absolutističnega načina vladanja posameznih evropskih vladarjev ter presodi, v kolikšni meri so bili uspešni.

4.2.1.2 Etnične, družbene in gospodarske spremembe

Dijak/dijakinja:

- pojasni značilnosti in obseg etničnih, gospodarskih in družbenih sprememb po končani srednjeveški kolonizaciji,
- sklepa o vzrokih in pogojih za velika geografska odkritja,
- preišče, primerja in argumentira prednosti in slabosti velikih geografskih odkritij za Evropo in za ostali svet,
- preišče in glede na izbrane podatke sklepa o glavnih spremembah, ki jih je prineslo obdobje humanizma in renesanse na različnih področjih,
- primerja podobnosti in razlike v razvoju na različnih področjih v dobi humanizma in renesanse med posameznimi predeli Evrope,
- argumentira trditve, da je bilo 18. stoletje tudi stoletje novih idej in izumov na različnih področjih življenja in dela.

4.2.1.3 Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci.

Madžari v srednjem veku

Dijak/dijakinja:

- opredeli obseg naselitve alpskih Slovanov v Vzhodne Alpe ter primerja prvi in drugi val naselitve,
- analizira značilnosti gospodarskega, družbenega in političnega razvoja posameznih državnih tvorb alpskih Slovanov,
- sklepa o značilnostih in posledicah pokristjanjevanja alpskih Slovanov,
- analizira značilnosti etničnega, ozemeljskega, gospodarskega in družbenega razvoja zgodovinskih dežel, v katerih so živeli tudi Slovenci,
- preišče, kako je zgodovinsko dogajanje vplivalo na kulturno ustvarjanje in delovanje med Slovenci,
- primerja prednosti in slabosti razsvetljenskih reform na različnih področjih za Slovence,
- **ugotovi pradomovino Madžarov in glavne postaje preseljevanja do prihoda v Panonsko nižino,**
- **analizira politične in družbene značilnosti madžarske države pod različnimi dinastijami,**
- **razišče značilnosti in posledice sprejetja krščanstva,**
- **analizira značilnosti in pomen zlate bule,**
- **sklepa o posledicah različnih vdorov, turških vpadov,**
- **ovrednoti kulturni pomen humanizma in renesanse,**
- **analizira položaj kmetov,**
- **pojasni posledice in vplive reformacije.**

4.2.2 Izbirne teme

4.2.2.1 Stičišča kultur

Dijak/dijakinja:

- preišče različno literature in zgodovinske vire in glede na izbrane podatke sklepa in oblikuje svoje zaključke o značilnostih gospodarskega, kulturnega, družbenega in političnega razvoja izbranega kulturnega območja oz. ljudstva,
- z različnih zornih kotov sklepa o odnosih izbranega kulturnega območja ali ljudstva z Zahodnim svetom in obratno.

4.2.2.2 Kako temačen je bil v resnici srednji vek?

Dijak/dijakinja:

- sklepa o stereotipih, mitih, pojmih oz. značilnostih, ki se jih povezuje s srednjim vekom,
- argumentira trditev, da je bil srednji vek temačen,
- primerja podobnosti in razlike v razvoju na različnih področjih delovanja in življenja med južnimi, srednjimi, zahodnimi, severnimi in vzhodnimi predeli Evrope.

4.2.2.3 Srednjeveške verske vojne

Dijak/dijakinja:

- sklepa o vzrokih za križarske vojne,
- argumentira misel, da je šlo v času križarskih vojn za »spopad dveh civilizacij«,
- po literaturi in zgodovinskih virih preišče in iz izbranih podatkov sklepa in oblikuje sklepe, zakaj je prišlo do razhajanj znotraj krščanske (katoliške) cerkve in kakšne so bile posledice,
- sklepa in primerja značilnosti vojn v imenu boga ali ideje na izbranem primeru iz srednjega veka in na izbranem današnjem primeru.

4.2.2.4 Načini življenja na podeželju in v mestih na tleh današnje Slovenije in **Madžarske** od 11. do 18. stoletja

Dijak/dijakinja:

- pojasni značilnosti stanovske družbene hierarhije,
- preišče in primerja značilnosti življenja na gradovih, v mestih in na podeželju,
- razlikuje značilnosti življenja in dela agrarnega in neagrarnega prebivalstva,
- razloži vpliv zgodnje kapitalistične proizvodnje na podeželje in mesta,
- analizira spremembe, ki so jih prinesle reforme razsvetljenih absolutistov na podeželje in v mesta,
- analizira odlomke iz zgodovinopisnih in potopisnih del, ki opisujejo značilnosti zgodovinskih dežel,
- s pomočjo izbranih umetniških del z zgodovinskih ozadjem (arhitekturnih, slikovnih, likovnih, glasbenih) razloži značilnosti vsakdanjega življenja na Slovenskem.

4.3 19. stoletje

4.3.1 Obvezne teme

4.3.1.1 Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

Dijak/dijakinja:

- primerja ideje o enakosti skozi njihov razvoj in oblikuje svoj zaključek o njihovi vlogi v posameznih obdobjih,
- utemelji zahteve meščanstva po enakosti,
- analizira dosežke različnih družbenih skupin po francoski revoluciji,
- gibanja meščanstva za enakost v 19. stoletju presodi z različnih zornih kotov,
- oblikuje svoj zaključek o uspehih in neuspehih različnih razvojnih faz parlamentarizma v 19. stoletju,
- ugotavlja programske prednosti in slabosti različnih političnih strank.

4.3.1.2 Nemirne vode: od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

Dijak/dijakinja:

- ugotavlja podobnosti in razlike med različnimi nacionalnimi gibanji,
- oblikuje svoj zaključek o uspehih/neuspehih posameznih nacionalnih gibanj,
- analizira razvoj določene nacionalne države in ugotavlja vzroke in posledice njenega uspeha/neuspeha,
- analizira pojav imperializma in njegove posledice.

4.3.1.3 Slovensko in **madžarsko** nacionalno oblikovanje

Dijak/dijakinja:

- primerja posamezne etape nacionalnega oblikovanja in ugotavlja, v čem je bil napredek nacionalnega oblikovanja,
- oblikuje mnenje o doseženih rezultatih nacionalnega oblikovanja do začetka 20. stoletja,
- ugotavlja vzroke za uspeh in neuspeh različnih političnih strank,
- analizira značilnosti gospodarskega razvoja v času 19. stoletja in sklepa o stopnji njegove razvitosti.
- **razišče okoliščine neuspelega boja proti habsburškemu absolutizmu,**
- **analizira vplive razsvetljenstva na politično, družbeno dogajanje na Madžarskem,**
- **ugotavlja uspeh/neuspeh revolucionarnega dogajanja,**
- **analizira pomen in posledice dualizma.**

4.3.2 Izbirne teme

4.3.2.1 Blišč in beda industrijskega razvoja

Dijak/dijakinja:

- primerja posamezne stopnje industrijskega razvoja,
- ugotavlja in argumentira, kateri izumi so pomenili prelom v tehničnem razvoju,
- analizira spremembe v družbenem življenju in oblikuje mnenje o pozitivnih in negativnih spremembah,
- se vživi v vlogo različnih družbenih slojev in presodi industrijski razvoj s stališča različnih družbenih skupin.

4.3.2.2 Vsakdanje življenje v 19. stoletju

Dijak/dijakinja:

- analizira spremembe v družbenem življenju in oblikuje mnenje o pozitivnih in negativnih spremembah,
- se vživi v vlogo različnih družbenih slojev in presodi vsesplošen razvoj s stališča različnih družbenih skupin,
- utemelji velik pomen širjenja mreže šol in izobraževanja,
- pri delu z viri sklepa o značilnostih kulturnega razvoja.

4.3.2.3 Razvoj družbe na Slovenskem in **Madžarskem** v 19. stoletju

Dijak/dijakinja:

- analizira spremembe v družbenem življenju na Slovenskem in **Madžarskem** in oblikuje mnenje o pozitivnih in negativnih spremembah,
- se vživi v vlogo različnih družbenih slojev in presodi vsesplošen razvoj s stališča različnih družbenih skupin,
- utemelji velik pomen širjenja mreže šol in izobraževanja za slovenski in **madžarski** narod,
- sklepa o pomenu delovanja slovenskih in **madžarskih** znanstvenikov in umetnikov.

4.3.2.4 Stičišča kultur: Daljni vzhod, Severna in Latinska Amerika v 19. stoletju

Dijak/dijakinja:

- primerja kitajski in japonski prostor ter ugotavlja podobnosti in razlike med njima,
- argumentirano presodi posledice kolonialne razdelitve azijskega prostora,
- primerja severno, srednje- in južnoameriški prostor v 19. stoletju ter ugotavlja podobnosti in razlike med njimi,

- *argumentira probleme novonastalih držav v ameriškem prostoru,*
- *iz različnih zornih kotov presodi konfliktno situacijo (vojne) v omenjenih prostorih.*

4.4 20. stoletje in začetek 21. stoletja

4.4.1 Obvezne teme

4.4.1.1 Razvoj demokracije

Dijak/dijakinja:

- analizira razvoj demokracije skozi zgodovino človeštva,
- oblikuje svoje stališče o dosežkih v razvoju demokracije v posameznih obdobjih,
- argumentira pojav totalitarnih sistemov in njihov uspeh oziroma neuspeh,
- utemelji pomen padca berlinskega zidu za nadaljnjo širitev demokracije v Evropi in svetu,
- oblikuje svoj zaključek o razvoju demokratičnih procesov v svetu danes.

4.4.1.2 Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju

Dijak/dijakinja:

- analizira značilnosti obdobja hladne vojne ter oblikuje stališče o pomenu in posledicah hladne vojne za Evropo in svet,
- analizira in primerja različne oblike političnega, gospodarskega in kulturnega povezovanja sveta po drugi svetovni vojni,
- argumentira/pojasni pomen gospodarskega povezovanja za Evropo in svet,
- oblikuje svoj zaključek o pomenu evropske integracije.

4.4.1.3 Razvoj slovenskega in **madžarskega** naroda v 20. stoletju

Dijak/dijakinja:

- primerja posamezna obdobja slovenske politične zgodovine in ugotavlja, v čem je bil napredek v položaju slovenskega naroda,
- oblikuje argumentirano mnenje o doseženih rezultatih reševanja mejnih problemov,
- utemelji dejavnike, ki so vodili do rojstva samostojne države in vključevanja v evropsko integracijo,
- ugotavlja položaj in probleme zamejcev, zdomcev in izseljencev ter uspehe njihovega delovanja,
- presodi položaj manjšin v Republiki Sloveniji iz različnih zornih kotov,
- **ugotovi gospodarski, kulturni ter socialni razvoj madžarskega naroda v 20. stoletju,**
- **analizira razmere in posledice trianonske mirovne pogodbe,**
- **primerja politične razmere na Madžarskem v 20. stoletju,**
- **pojasni konec sovjetske diktature ter začetek postopne demokratizacije države.**

4.4.2 Izbirne teme

4.4.2.1 Civilnodružbena gibanja in človekove pravice

Dijak/dijakinja:

- primerja različna gibanja za človekove pravice,
- argumentirano utemelji pomen gibanj za pravice žensk,
- utemelji pomen deklaracije o človekovih pravicah za napredek človeške družbe,
- predstavi nekatere kršitve človekovih pravic v 20. stoletju in oblikuje svoj zaključek o značilnostih kršitev človekovih pravic v 20. stoletju,
- argumentira pomen delovanja modernih civilnodružbenih gibanj,

4.4.2.2 Migracije prebivalstva

Dijak/dijakinja:

- na izbranih primerih primerja različne vrste migracij in poišče skupne značilnosti,
- presodi migracije z različnih zornih kotov in oblikuje svoje mnenje o njihovi neizbežnosti,
- utemelji obstoj in značilnosti multikulturne družbe (na zahodu).

4.4.2.3 Znanost in tehnologija v 20. stoletju

Dijak/dijakinja:

- primerja posamezne stopnje industrijskega razvoja v 20. stoletju,
- ugotavlja in argumentira, kateri izumi so pomenili prelom v tehničnem razvoju,
- analizira spremembe v družbenem življenju in oblikuje mnenje o pozitivnih in negativnih spremembah,
- utemelji naraščanje pomena izobrazbe in izrabe prostega časa,
- presodi utemeljenost različnih načinov reševanja ekoloških problemov,
- sklepa o razlikah med razvitim in nerazvitim svetom ter argumentira možnosti za boljše sodelovanje med njima.

4.4.2.4 Spreminjajoči način življenja na Slovenskem in **Madžarskem** po drugi svetovni vojni

Dijak/dijakinja:

- argumentira značilnosti komunističnega sistema in sekularizacije po drugi svetovni vojni ter oblikuje mnenje o pozitivnih in negativnih spremembah,
- značilnosti vsakdanjega življenja potrošniške družbe presodi z različnih zornih kotov in oblikuje svoje mnenje o njihovih posledicah,
- argumentirano oceni upravičenost trditve, da so bile socialne dobrine dostopne vsem,

- *ugotavlja vpliv študentskega gibanja na različne spremembe v družbi,*
- *primerja in sklepa o posledicah razpetosti Slovencev med Jugovzhodno, Vzhodno in Zahodno Evropo,*
- *analizira spremembe v življenju v obdobju samostojne Slovenije in po vstopu v Evropsko unijo ter oblikuje mnenje o pozitivnih in negativnih spremembah.*

4.5 Pričakovani dosežki, ki se nanašajo na spretnosti in veščine

Dijak/dijakinja:

- se zna orientirati v zgodovinskem času in prostoru,
- zna zbrati in izbrati uporabne informacije, podatke in dokaze iz različnih medijev ter kritično presoditi njihovo verodostojnost,
- zna oblikovati svoje zaključke, mnenja, stališča in interpretacije, ki so podprta z verodostojnimi informacijami, podatki in dokazi,
- zna kritično analizirati različne poglede in interpretacije o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih,
- se zna učinkovito izražati na različne načine in primerno različnim situacijam (ustno, pisno, z uporabo IKT ...).

4.6 Pričakovani dosežki na področju razvijanja odnosov, ravnanja, naravnosti in stališč

Dijak/dijakinja:

- razvije pozitiven odnos do pomena varovanja slovenske, madžarske, evropske in svetovne kulturne dediščine,
- razvije odgovoren odnos do varovanja okolja,
- oblikuje pogled na svet, ki temelji na spoštovanju človekovih pravic, enakosti, demokracije in odgovornega in kritičnega državljanstva,
- razvije sposobnost razumevanja in spoštovanja različnih ver, kultur in skupnosti,
- pozna pomen medkulturnega dialoga in tolerance ter premagovanja predsodkov in stereotipov,
- razvije odprtost do novih idej, do raznolikosti, multikulturalnosti,
- razvije dovzetnost za različne poglede in interpretacije in razume, zakaj se pojavljajo,
- razvija kulturo dialoga, spoštovanja drugačnih mnenj in stališč,
- zna argumentirano zagovarjati svoje poglede in stališča.

5 MEDPREDMETNE POVEZAVE

Medpredmetno povezovanje lahko poteka z različnimi predmeti, kot so na primer: slovenščina, umetnostna zgodovina, geografija, sociologija, filozofija, knjižnično informacijska znanja, informatika ... Možnosti horizontalnih, vertikalnih in kroskurikularnih medpredmetnih povezav so zapisane v tretjem poglavju učnega načrta.

Medpredmetno povezovanje lahko poteka na več ravneh. Multidisciplinarno povezovanje lahko poteka prek skupnih oziroma sorodni tem, interdisciplinarno povezovanje prek skupnih tem in ciljev ter transdisciplinarno povezovanje prek skupne problemske situacije. V pomoč pri načrtovanju multi- in interdisciplinarnega medpredmetnega povezovanja so splošni cilji in cilji širših tem ter jedrne vsebine ter pri transdisciplinarnem povezovanju ključni koncepti oz. ideje, ki so opredeljeni v tretjem poglavju. Oblike medpredmetnega povezovanja so lahko: projektno delo, ekskurzije, terensko delo, timsko poučevanje ipd.

6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Zgodovina v gimnaziji je obvezni predmet, ki se poučuje v obsegu 280 ur. Teme iz narodne in svetovne zgodovine so enakovredno zastopane.

6.1 Tematska zasnova in izbirnost

Učni načrt je zasnovan tematsko, tako da zajema izbrane ključne zgodovinske pojave, procese, odnose, ideje in koncepte, ki pomenijo pogoj za razumevanje kulturnega oz. civilizacijskega razvoja človeštva. Učni načrt prinaša za vsak letnik več širših tem in sicer tri obvezne in štiri izbirne, izmed katerih profesorji glede na zanimanje dijakov, pogoje pouka in svojo strokovno presojo izberejo eno do dve širši temi. V vsakem letniku se torej obravnava štiri do pet širših tem. Vsaka širša tema je v učnem načrtu posebej določena z opredelitvijo ciljev širše teme, z vsebinami in s ključnimi koncepti oz. idejami obdobja ali teme. Profesorji naj pouk načrtujejo tako, da 60–70 odstotkov razpoložljivih učnih ur na letnik namenijo obravnavi obveznih širših tem, preostalih 30–40 odstotkov pa za obravnavo izbirnih širših tem. Izbirne širše teme predstavljajo nadgradnjo in poglobljanje obveznih tem. Zaporedje obravnave obveznih in širših tem ni predpisano oz. je prepuščeno strokovni presoji učiteljev. Zlasti izbirne širše teme se lahko izvede v obliki alternativnega pouka kot so različni projekti, ki so lahko tudi interdisciplinarno zasnovani, ali pa v obliki izvenšolskega pouka kot so ekskurzije, terensko delo, muzejsko delo ipd. Tematizacija širših tem v vsebine je dovolj splošna, da pri načrtovanju pouka omogoča urno razporeditev po strokovni presoji profesorjev. Praviloma so širše teme iz politične zgodovine tematizirane bolj splošno kot teme iz kulturne zgodovine oz. iz zgodovine načinov življenja.

6.2 Procesnocijljna zasnova

Učni načrt je zasnovan procesnocijljno, kar omogoča ob tematski in izbirni zasnovanosti širših tem v večji meri tudi vključevanje aktivnejših načinov učenja. Cilji širših tem so zasnovani dovolj splošno, da profesorjem omogočajo operacionalizacijo oz. načrtovanje podrobno in konkretno opredeljenih operativnih ciljev pri sprotih pripravah na pouk. Cilji širših tem izhajajo iz splošnih ciljev ter iz ključnih kompetenc. Vključujejo cilje, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskega dogajanja (vsebinski cilji), nato cilje, ki vključujejo spretnosti in veščine (proceduralni cilji) in cilje, ki vključujejo razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti in stališč. Vsi trije sklopi ciljev omogočajo usvajanje vseživljenjskega znanja, zadnja dva sklopa pa tudi znanja, ki ni uporabno le pri pouku zgodovine, ampak tudi pri drugih predmetih, pri nadaljnjem študiju in v poklicnem življenju.

6.3 Oblike in metode pouka

Učne oblike in metode profesor samostojno izbira glede na splošne cilje predmeta zgodovine v gimnaziji, glede na cilje širših tem ter glede na zanimanje dijakov. Različne učne oblike in metode naj bodo načrtovane tudi tako, da bodo povečale aktivno vlogo dijakov ter mentorsko vlogo profesorja.

Pri pouku zgodovine v gimnaziji se izgrajuje vsebinsko znanje ter razvija spretnosti dela z različnimi zgodovinskimi viri. S tem dijaki razvijajo tudi spretnosti uporabe enostavnih metod zgodovinskega raziskovalnega dela.

Pri obravnavi občutljivih ali kontroverznih tem iz zgodovine priporočamo poučevanje z multiperspektivnimi zgodovinskimi viri in z vključevanjem osebne zgodovine prek virov iz prve roke ali »ego-dokumentov« ter različnih življenjskih zgodb (pisma, dnevniki, avtobiografije, biografije, različne druge oblike pričevanj ...) udeležencev oziroma prič ali sodobnikov takšnih dogodkov v zgodovini. Namen takšne obravnave je osvetlitev občutljivih in kontroverznih tem iz več različnih vidikov oziroma perspektiv ter ugotavljanje, zakaj je prihajalo do različnih pogledov in odločitev. Cilj takšne obravnave je tudi sprava in poudarjanje pozitivnih medčloveških vplivov ter odstranjevanje pristranskosti, predsodkov in stereotipov znotraj slovenske zgodovine, pri obravnavi zgodovine sosednjih narodov ter v svetovni zgodovini nasploh. Po drugi strani pa je cilj takšnega pouka tudi obsodba zločinov proti človeštvu, genocidov, holokavsta in množičnih oblik kršenja človekovih pravic. S takšno obravnavo se pri dijakih razvijajo tudi sposobnosti samostojnega izbiranja in odločanja ter oblikovanje svojih pogledov na zgodovino. Prav tako pa se s takšno obravnavo razvija tudi dovezetnost za analiziranje različnih interpretacij, razumevanje, zakaj se pojavijo ter kritično presojanje, katere so glede na vključevanje objektivnih zgodovinskih dejstev in tehtnost argumentov bolj verodostojne.

Z uporabo izbranih tem in zgodovinskih zgledeov se ob uporabi aktivnih načinov učenja razvija dovezetnost do vrednot, ki so značilne za pluralno in strpno zasnovanost pouka zgodovine ter demokratične družbe.

Izbrane zgodovinske teme se lahko obravnava iz lokalnega, regionalnega, nacionalnega in evropskega vidika. Pri takšni obravnavi se priporoča tudi vključevanje v različne projekte sodelovanja in izmenjav znotraj države in na mednarodni ravni.

Pri obravnavi tem s področja narodne, evropske in svetovne kulturne dediščine in medkulturnih vplivov se priporoča tudi učenje z odkrivanjem.

Pri pouku se razvija tudi različne oblike komunikacije kot so na primer različne oblike ustne in pisne komunikacije, debatne tehnike ipd.

Različna učna gradiva se lahko pripravlja in predstavlja tudi z uporabo novih virov in informacijsko-komunikacijske tehnologije. Učna gradiva se tako lahko pripravi tudi s pomočjo uporabe različnih zgodovinskih spletnih strani, pouk lahko poteka tudi prek spletnih učilnic, pri preverjanju in ocenjevanju znanja se lahko uporablja elektronski portfolio ipd.

6.4 Dvojezična srednja šola

Dvojezična srednja šola je sama po sebi specifikum, saj poteka pouk vzporedno v slovenskem in madžarskem jeziku in kot taka predstavlja posebnost v slovenskem šolskem sistemu. Predmet zgodovina ima zato še bolj poudarjeno vlogo, saj ne prispeva le h krepitvi, oblikovanju narodne zavesti in identitete pri dijakih madžarske narodne manjšine, temveč hkrati prispeva tudi k toleranci in sožitju z večinskimi narodom in z ostalimi narodnimi skupnostmi. Dijaki slovenske narodnosti se seznanjajo z zgodovino, družbeno in kulturno dediščino madžarskega naroda.

Predmet zgodovina na dvojezični srednji šoli ohranja v svojih ciljih in strukturi isto zasnovo kot splošni učni načrt za zgodovino, vendar se razporeditev vsebin in obseg obravnave posameznih tem prilagaja ciljem dvojezične srednje šole. Učni načrt za dvojezično srednjo šolo vključuje natančnejšo obravnavo in spoznavanje zgodovine Madžarov, zgodovine madžarske manjšine v Prekmurju in tudi zgodovine Slovencev ter svetovne zgodovine.

Učitelj mora v svoji letni delovni pripravi upoštevati vse navedene cilje, razvijati predvidene kompetence, izbirati ustrezno učno gradivo, vire in literaturo v obeh jezikih, kar bo prispevalo k razvoju in izoblikovanju kritičnega odnosa, tolerance in sožitju ter k spoznanju, da je dvojezičnost (kjerkoli je že) vrednota, ki jo je treba negovati in nadgrajevati.

6.5 Dijaki s posebnimi potrebami

Pri prilagajanju pouka dijakom s posebnimi potrebami se izhaja iz njihovih individualnih potreb, ki so opredeljene z odločbami.

7 VREDNOTENJE DOSEŽKOV

Znanje se preverja in ocenjuje v skladu z veljavnim Pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja. Pri pouku zgodovine v gimnazijah se znanje preverja **ustno in pisno**, preverja in ocenjuje pa se lahko tudi različne **izdelke** dijakov in dijakinj, ki so rezultat projektov.

Pri pouku zgodovine v gimnaziji se **enakovredno** preverja in ocenjuje vsebinsko znanje ter obvladovanje spretnosti dela z zgodovinskimi viri v razmerju 70 odstotkov vsebinskega znanja : 30 odstotkov spretnosti dela z zgodovinskimi viri.

7.1 Področja preverjanja in ocenjevanja znanja z opisom pričakovanih rezultatov znanja

7.1.1 Znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, idej, problemov, odnosov, konceptov

Dijaki/dijakinje:

- izkažejo znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, idej, problemov in odnosov,
- uporabljajo ustrezne in pomembne podatke in dejstva,
- obvladajo uporabo zgodovinske terminologije in termine uporabljajo za prikaz razumevanja zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, idej, problemov in odnosov,
- sklepajo o zgodovinskih vzrokih, povodih in posledicah, razlagajo in utemeljujejo njihov pomen za zgodovino ter jih med sabo ločujejo,
- izkažejo razumevanje konceptov, jih znajo uporabiti v različnih zgodovinskih kontekstih, jih umestijo v ustrezen zgodovinski čas in kritično presojujejo njihov pomen in omejitve z vidika zgodovinskega časa,
- sklepajo o spreminjanju zgodovinskega prostora skozi čas ter presojujejo o medsebojnem vplivu naravnega in geografskega okolja na zgodovinski razvoj in zgodovinskega razvoja na okolje.

7.1.2 Analiza, sinteza, interpretacija, argumentacija in vrednotenje zgodovinskih virov

Dijaki/dijakinje:

- zbirajo, izbirajo, analizirajo in kritično presojujejo verodostojne in uporabne podatke iz različnih ali multiperspektivnih zgodovinskih virov,
- ločujejo bistvene od nebistvenih podatkov,

- na temelju izbranih podatkov oblikujejo samostojne zaključke, mnenja, stališča in interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, problemov, odnosov,
- zaključke, mnenja, stališča in interpretacije predstavljajo na različne načine (ustno, pisno, plakato, referatov, esejev ...).

7.1.3 Projekti

Dijaki/dijakinje:

- projekt je logično strukturiran ter vključuje uvod, glavni del in zaključek,
- izbrani zgodovinski viri in literatura ustrezajo izbrani temi,
- uporabljeni zgodovinski viri in literatura so ustrezno citirani oz. navedeni v opombah ali seznamu bibliografije,
- citati (v narekovajih) ali povzete ideje so ustrezno označene z opombami ali referencami,
- projekt je ustrezno predstavljen z uporabo IKT, plakatov ...

Na temelju opredeljenih področij preverjanja in ocenjevanja znanja ter opisu pričakovanih rezultatov si lahko profesorji samostojno pripravijo kriterije ali opisne kriterije za preverjanje in ocenjevanje znanja po posameznih širših temah ali jedrnih vsebinah oziroma za posamezne izdelke dijakov.

Znanje se lahko preverja in ocenjuje tudi z **alternativnimi oblikami**, kot so na primer avtentične naloge, portfolio, debatne tehnike ... in drugimi oblikami preverjanja in ocenjevanja znanja.

GIMNAZIJA

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

